

บทที่ 3

บทบาทและความคิดทางการเมือง

หลังจากที่ได้ศึกษาถึงประวัติและความเป็นมาของนายบุญชูในบทที่ 2 แล้ว ในบทนี้จะศึกษาถึงความคิดทางการเมืองของนายบุญชู ซึ่งจะต้องศึกษาควบคู่ไปกับ บทบาทในทางการเมืองด้วย ทั้งนี้ระยะเวลาของการแบ่งขอบเขตการศึกษาในบทนี้ ผู้ศึกษาจะนำเอาเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่นิสิต นักศึกษา และประชาชนลุกขึ้น เรียกร้องรัฐธรรมนูญและการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบเผด็จการทหารโดยการนำของ จอมพลถนอม กิตติขจร มาเป็นระบอบประชาธิปไตย

เหตุที่นำเอาเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มาเป็นจุดแบ่งขอบเขตการศึกษา นั้น ก็เพราะบทบาทของนายบุญชู ก่อนเหตุการณ์ดังกล่าวนี้มีบทบาทส่วนใหญ่ในด้านธุรกิจเอกชน และเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองในฐานะนักการเมืองท้องถิ่น คือ ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาจังหวัดพระนครในขณะนั้น หรืออีกบทบาทหนึ่งในฐานะเอกชน ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับภาคราชการด้านการสอนหนังสือแก่ลูกศิษย์ตาม มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เท่านั้น แต่ในส่วนความคิดทางการเมือง นายบุญชูได้เริ่มเสนอแนวคิดและแนวทางปฏิบัติในบางส่วนก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 บ้างแล้ว ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในการศึกษาต่อไป

3.1 บทบาทและความคิดทางการเมืองช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

การที่จะศึกษาความคิดของบุคคลใด จำเป็นต้องศึกษาถึงบทบาทของบุคคลนั้นในทางสังคมและในระบบการเมืองประกอบกันไป ดังนั้น การศึกษาความคิดของนายบุญชูในช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นี้จะต้องศึกษาย้อนลงไปถึงบทบาททั้งในทางภาคธุรกิจเอกชนและบทบาทของนักการเมือง ตลอดจนบทบาทของผู้วิจารณ์การเมืองหรือในฐานะของผู้สนักการเมืองคนหนึ่งในสังคมนั้น

บทบาททางการเมืองของนายบุญชู โรจนเสถียร ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในการศึกษาบทที่ 2 ว่านายบุญชู เริ่มจะมีบทบาทและมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมืองเป็นครั้งแรก คือ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาจังหวัดพระนคร จากอำเภอพระโขนงร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในปี พ.ศ. 2503 โดย พลโทประภาส จารุเสถียร ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2502-2506) และจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ. 2502-2512)¹ ได้แต่งตั้งให้นายบุญชู เข้าเป็นสมาชิกสภาจังหวัดพระนคร 2 สมัย คือระหว่างปี 2503-2507 และ พ.ศ. 2507-2511

3.1.1 การเริ่มบทบาททางการเมืองท้องถิ่น

บทบาทของนายบุญชู จากบทบาทนักธุรกิจที่มีโอกาสก้าวเข้าสู่วงการเมืองท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2503 นายบุญชู ได้รับแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัด

1 กองบรรณาธิการมติชนฉบับพิเศษ, "ตำนานรัฐบาลไทย", มติชนฉบับพิเศษครบรอบ 12 ปี (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2532), หน้า 16-128.

พระนคร โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พลโทประภาส จารุเสถียร (ในขณะนั้น) ให้เข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัดพระนคร ในฐานะตัวแทนของอำเภอพระโขนง ขณะที่ได้รับแต่งตั้งนั้น นายบุญชูยังคงดำรงตำแหน่งในธนาคารกรุงเทพจำกัดอยู่ และเมื่อดำรงตำแหน่งครบวาระสี่ปี ในปี 2507 รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้แต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาจังหวัดพระนครอีก 1 สมัย (2507-2511) ซึ่งบทบาทในฐานะสมาชิกสภาจังหวัดพระนครของนายบุญชูนี้ มิได้เสริมสร้างความคิดทางการเมืองต่อนายบุญชูมากนัก ซึ่งประเด็นนี้นายบุญชูเห็นว่า 1

"บทบาทที่เข้าเป็นสมาชิกสภาจังหวัดขณะนั้นมีน้อยมาก สภาในช่วงนั้นประชุมกันปีหนึ่งไม่กี่หน โดยมากจะประชุมเพื่อพิจารณาในเรื่องงบประมาณเท่านั้น งานอย่างอื่นก็คงมีบ้างเล็กน้อย ไม่ได้มากมายอะไร"

และอีกสาเหตุหนึ่งก็คือสภาพทางการเมืองของไทยในขณะนั้นตกอยู่ภายใต้การปกครองระบอบเผด็จการของทหาร² จึงเป็นการยากที่ตัวแทนจากภาคเอกชนที่ยังเล็ก ๆ จะมีบทบาททางการเมืองมากนัก นอกจากการประชุมเพื่อพิจารณางบประมาณของสภาจังหวัดพระนครเป็นหลัก

ในการศึกษาบทบาททางการเมืองและความคิดทางการเมืองของนายบุญชู ในฐานะนักการเมืองท้องถิ่นโดยตรง ในช่วงนี้นั้นสามารถศึกษาได้บางส่วนจากบทบาทและฐานะของนายบุญชู ในฐานะสมาชิกสภาจังหวัดพระนครดัง เช่น ในการได้รับแต่งตั้ง

1 สัมภาษณ์ บุญชู โรจนเสถียร, 21 ตุลาคม 2529.

2 ในขณะนั้นสภาพทางการเมืองไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหาร โดยในปี พ.ศ. 2502 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบกได้ยึดอำนาจการปกครองและขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี จนถึงปี พ.ศ. 2506 จากนั้นจอมพลถนอมกิตติขจร ก็ยึดอำนาจปกครองประเทศภายใต้ระบอบเผด็จการทหารต่อไปจนถึงปี พ.ศ. 2512

ตั้งให้เป็นสมาชิกสภาจังหวัด เป็นตัวแทนจากอำเภอพระโขนง¹ สมัยแรกระหว่างปี 2503-2507 นายบุญชูดำรงตำแหน่งทางธุรกิจที่ธนาคารกรุงเทพจำกัด ในฐานะกรรมการผู้จัดการใหญ่ และรักษาการแทนผู้จัดการใหญ่ แทนนายชิน โสภณพานิช (ที่ต้องลี้ภัยการเมืองไปต่างประเทศ) ด้วยบทบาทและฐานะในตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัดพระนครของนายบุญชู สมัยแรกคือ เป็นหนึ่งในคณะกรรมการสามัญประจำสภาจังหวัดถึง 2 คณะกรรมการ คือ²

(ก) คณะกรรมการการคลัง ประจำสภาจังหวัดพระนคร ระหว่างปี พ.ศ. 2503-2507 โดยคณะกรรมการคลังนี้ นายบุญชู ดำรงตำแหน่งรองประธาน-คณะกรรมการ ซึ่งมีบุคคลอื่นอีก 6 คน เป็นคณะกรรมการคือ

- (1) ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนคร (พ.ต.อ.เลื่อน กฤษณามระ)
- (2) นายบุญชู โรจนเสถียร
- (3) นายอานวย เทพหัสดิน ณ อยุธยา
- (4) นายลพ มัติศิลป์
- (5) นายสุวิทย์ สงฆ์เจริญ
- (6) ร.ต.มัน ศิริจรรยา
- (7) นายทตตลย์ ธนะรัชต์

-----

1 ตัวแทนจากอำเภอพระโขนง 8 คน ขณะนั้นซึ่งประกอบด้วย นายบุญชู นายประมวล สภาวสุ นายยงยุทธ เสนาจักร นายประเสริฐ ประภาสโนบล นายบุญเรือง ดวนดวน นายบุญ ชุ่มรัมย์ นายชั้น นิยมฤกษ์ และ พล.ร.ต. ชลิต กุลกามีธร รน. จากจำนวนสมาชิกสภาทั้งหมด 89 คนจาก 14 อำเภอ ของจังหวัดพระนคร, โปรดดูรายละเอียดใน พระนคร, จังหวัด, รายงานกิจการจังหวัดพระนคร ปี พ.ศ. 2505 (พระนครโรงพิมพ์ ไทยสงเคราะห์การพิมพ์, 2506), หน้า 151-174.

2 เรื่องเดียวกัน

(ข) คณะกรรมการการเงินและผลประโยชน์

- (1) นายบุญชู โรจนเสถียร ประธานกรรมการ
- (2) นายสุรพันธ์ พิศาลบุตร
- (3) นายวินัย ปิยะสุนทร
- (4) น.ส.รัตนา พันธุ์จินดา
- (5) นายบัณฑิตย์ กীরดีบุตร
- (6) นายอำนาจ เทพหัสดิน ณ อยุธยา
- (7) นางเพ็ญลักษณ์ จารุจินดา อินทร

บทบาทของคณะกรรมการทั้ง 2 ชุดดังกล่าว นายบุญชูมิได้มีบทบาทในการควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหารของจังหวัดพระนครแต่อย่างใด ส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องของการดำเนินการตามที่ฝ่ายบริหารต้องการ และเพื่อให้งานของสภาจังหวัดพระนครรุดหน้าเท่านั้น บทบาทหลักๆ ของสมาชิกจังหวัดพระนครคือสนับสนุนนโยบายบริหารเท่านั้น โอกาสที่สมาชิกสภาจังหวัดจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติจะแสดงบทบาทหรือความคิดเห็นในการเมืองจึงแทบจะไม่มี หรือหากจะมีก็เพียงบทบาทของสมาชิกที่คอยให้การสนับสนุนพระราชบัญญัติ ขอบัญญัติ หรือข้อกฎหมายของฝ่ายบริหารจังหวัดพระนคร ในลักษณะเป็นตรายางเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ในการศึกษาบทบาทและความคิดทางการเมืองของนายบุญชูในช่วงเข้าไปมีบทบาทเป็นสมาชิกสภาจังหวัดพระนครนั้น เนื่องจากมีความใกล้ชิดและรู้จักกับ พลโทประภาส จารุเสถียร ในฐานะประธานกรรมการธนาคารกรุงเทพ จำกัด ซึ่งนายบุญชู ดำรงตำแหน่งฝ่ายบริหารของธนาคารอยู่ด้วย ดังนั้นบทบาทและความคิดทางการเมืองจึงมักปรากฏออกมาในเชิงสนับสนุนฝ่ายผู้บริหารสภาจังหวัดซึ่งขณะนั้นขึ้นตรงกับ พลโทประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คอยควบคุมการบริหารราชการของสภาจังหวัดพระนครอยู่ด้วย อีกทั้งอำนาจทางการเมืองก็อยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มพลโทประภาสฯ ทั้งสิ้น

ดังนั้นบทบาทหลักของนายบุญชู ระหว่างปี พ.ศ.2503-2511 (รวม 8 ปี หรือ 2 สมัย) จึงเป็นเพียงกรรมการด้านการเงินการคลังของสภาจังหวัดพระนคร ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเงินการธนาคารภาคเอกชนนั่นเอง ส่วนบทบาทด้านการเมืองท้องถิ่น ในฐานะตัวแทนอำเภอพระโขนง ก็เพียงแต่การอนุมัติในการก่อสร้างถนน หรือพัฒนาท้องถิ่นเท่านั้น¹ ยังไม่มีโอกาสเสนอความคิดเห็นด้านการเมืองหรือด้านเศรษฐกิจต่างๆแต่อย่างใด ทั้งๆ ที่นายบุญชูและทีมงานเช่น นายพร สิทธิอำนวย นายสังเวียร มีเผ่าพงษ์ ต่างก็อยู่ในช่วงที่กำลังมีบทบาทและฐานะทางสังคมมากขึ้น

3.1.2 การเริ่มบทบาททางการเมืองระดับชาติ

ภายหลังจากที่นายบุญชูได้มีบทบาททางการเมืองระดับท้องถิ่นในฐานะสมาชิกจังหวัดพระนคร ในขณะที่ดำรงตำแหน่งนายธนาคารและนักบริหารธุรกิจที่ควบคุมกิจการธนาคารที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยขณะนั้น (พ.ศ. 2514) นายบุญชูก็ได้เริ่มที่จะเข้าไปมีบทบาทในทางการเมืองระดับสูงขึ้นไปในระดับรัฐสภา คือได้รับแต่งตั้งแทนวุฒิสมาชิกสายพลเรือน เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2514² โดยได้รับแต่งตั้งแทนวุฒิสมาชิกที่ต้องจัดสลาออกตามวาระ 82 คน ในสมัยรัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ฐานะทางธุรกิจเอกชนขณะนั้นก็คือ เป็นกรรมการรองผู้จัดการใหญ่ ธนาคารกรุงเทพจำกัด นายบุญชูกล่าวถึงเรื่องการแต่งตั้งนี้ว่า

"ระหว่างเป็นผู้จัดการธนาคารกรุงเทพ ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นวุฒิสมาชิกสมัยจอมพลถนอม-จอมพลประภาสเป็นใหญ่อยู่ในช่วงนั้นไปทำหน้าที่ให้ความคิดเห็นหลายต่อหลายอย่าง ในด้านที่เกี่ยวกับการเศรษฐกิจ"¹

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 167

2 อภิวัฒน์ วรรณกร, ชีวิต ผลงาน และแนวคิดของบุญชู โรจนเสถียร, หน้า 75-76.

เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2514 นั้น นายบุญชูได้เริ่มขยายบทบาทและความคิดของตนออกสู่สาธารณชนมากขึ้น เช่น การเสนอบทบาทของธนาคารพาณิชย์ให้รับผิดชอบต่อสังคมบ้านเมืองมากขึ้น ในการอภิปรายในหัวข้อเรื่อง "ธนาคารสรรค์สร้าง" และได้เสนอบทบาทของสถาบันการเงินเอกชนในการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยขณะนั้นนายบุญชูและทีมงานหรือสตาฟด้านวิชาการ อันมีนายพร สิทธิอำนวย นายสังเวียร มีเผ่าพงษ์ ต่างก็เริ่มที่จะเสนอบทความต่างๆ ของสถาบันธุรกิจเอกชนที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคมผ่านทางเอกสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ โดยเฉพาะวารสารธนาคารกรุงเทพ ซึ่งผลิตโดยฝ่ายวิจัยและวางแผน ภายใต้การควบคุมของ พล สิทธิอำนวยเอง มากขึ้น

นอกจากนี้ บทบาทของนายบุญชูที่เห็นได้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงก่อนหน้าจะเกิดกระแสการเรียกร้องการปกครองระบอบประชาธิปไตย จากรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ของบรรดาอาจารย์มหาวิทยาลัย นิสิต นักศึกษา นายบุญชูได้เริ่มเข้าร่วมอภิปรายเสนอความคิดทั้งด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น ในเดือนเมษายน 2515² นายบุญชูได้เสนอความคิดว่า "นักธุรกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย" อันนี้ย่อมเป็นการเสนอถึงหนทางในการก้าวสู่การมีความคิดทางระบบสังคม ในฐานะและบทบาทของนักธุรกิจเอกชนมากขึ้น โดยนายบุญชู ได้เสนอความคิดโดยสรุปว่า "นักธุรกิจจะประกอบอาชีพเพื่อหลังผลกำไรตามหลักการธุรกิจเอกชน ซึ่งหวังผลกำไรสูงสุดตามหลักวิชาการแล้ว ยังจะต้องรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนดำรงอยู่ด้วย" ซึ่งการเสนอความคิดเช่นนี้ในฐานะนักธุรกิจเอกชนแล้ว นับได้ว่าเป็นความคิดเห็นที่ค่อนข้างใหม่ของนักธุรกิจ ช่วยทำให้ภาพจน์ของภาคธุรกิจเอกชนในสายตาประชาชน รวมทั้งสถาบันทหารดีขึ้น จากที่เคยคิดเสมอว่าพ่อค้าต้องกอบโกยอย่างเดียว

1 สัมภาษณ์ บุญชู โรจนเสถียร, 21 ตุลาคม 2529.

2 บุญชู โรจนเสถียร, รุ่งโรจน์ ศรีสุบรรณ (รวบรวม) "ความรับผิดชอบต่อของวงการธุรกิจที่มีต่อสังคม", เรื่องเดียวกัน.

จุดที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของบทบาททางการเมืองของนายบุญชูก็คือในช่วงกลางปี พ.ศ. 25215 ซึ่งเป็นช่วงที่กระแสเรียกร้องของบรรดานิสิต นักศึกษา และอาจารย์มหาวิทยาลัย เริ่มเรียกร้องหาการปกครองระบอบประชาธิปไตย จากรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร บ้างแล้ว กระแสเรียกร้องให้มีการศึกษาถึงผลดีของระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมก็เป็นที่นิยมของนักศึกษาด้วย นายบุญชูเองก็ได้ให้ความสนใจและศึกษาระบอบสังคมนิยมด้วย โดยเสนอความเห็นว่าการปกครองแบบเศรษฐกิจสังคมนิยม นั้น ในขณะนั้น (2515) เป็นระบอบเศรษฐกิจที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศด้วย

ในประเด็นนี้ สำหรับการศึกษาความคิดนายบุญชู แล้วนับว่าน่าสนใจมากพอสมควร ประการหนึ่งนั้น สตีฟของนายบุญชู - นายสังเวียร มีเผ่าพงษ์ ก็เคยถูกรัฐบาลจับกุมในข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์มาก่อนหน้าแล้ว เมื่อ พ.ศ. 2498 ว่ามีส่วนในการถ่ายทอดความคิดต่อนายบุญชูหรือไม่ อีกทั้งการที่นายธนาкарเอกชน ซึ่งถือเป็นชนชั้นนายทุนใหญ่ หันมาสนใจระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม นั้น นับได้ว่าทำให้นายบุญชูได้รับความสนใจมากขึ้นทั้งจากฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายพรรคการเมือง

3.1.3 การก่อกำเนิดความคิดทางการเมือง

หากจะศึกษาถึงจุดกำเนิดความคิดทางการเมืองของนายบุญชูอย่างละเอียด จะพบว่า ความคิดทางการเมืองนายบุญชูมิใช่เริ่มจากจุดที่ได้รับการแต่งตั้งเข้าไปเป็นสมาชิกวุฒิสภา หรือวุฒิสมาชิกในรัฐสภาเสียทีเดียว บทบาทและจุดกำเนิดความคิดทางการเมืองของนายบุญชูนั้นได้เริ่มมีมานานแล้ว ดังที่นายบุญชูได้สะท้อนความเห็นไว้คือ

---

1 "สัมภาษณ์ บุญชู โรจนเสถียร", นิตยสารชาวบ้าน (ก.ค. 2515), หน้า 21-24.

"ผมคิดว่า ความสนใจทางการเมืองของผมนั้น เริ่มต้นจากที่ผมต้องเจอ ปัญหาความยากจนและความยากลำบากตั้งแต่เด็ก ผมรู้สึกว่าคุณยากจนนั้นคือเหยื่อของระบบสังคมที่กดขี่ขูดรีด (The victim of an oppressive socio-economic system) พวกเขาจะต้องยอมรับการตัดสินใจต่างๆ ของบรรดาผู้ปกครองทั้งหลายต่อชะตากรรมของเขา และเมื่อผมก้าวสู่การเป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จทางการเมือง ผมยังคงรู้สึกว่าตัวผมเองต้องตกเป็นผู้รับผลการกระทำ ผลการตัดสินใจของเหล่าบรรดานักการเมืองที่ตัดสินใจอย่างไม่ถูกต้องในหลายๆกรณี ในกิจการบ้านเมือง ผมเองก็ผ่านการบริหารธนาคารมาหลายสิบปี จะต้องรับผิดชอบธนาคารที่ใหญ่และประสบความสำเร็จที่สุดในประเทศ ผมได้รับรู้ปัญหาต่างๆ ทุกด้าน ทั้งด้านระบบเศรษฐกิจของประเทศ ความยากจนของประชาชนในต่างจังหวัด และปัญหาเศรษฐกิจด้านต่างๆ เมื่อมาถึงช่วงปี 2513-14 ผมจึงได้เกิดความคิดขึ้นว่า ถึงเวลาแล้วที่จะต้องมียุทธศาสตร์ในการก้าวไปเผชิญกับปัญหาเหล่านี้ให้มากขึ้น จุดมุ่งหมายสำคัญผมคือ การมุ่งที่จะลดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย ระหว่างผู้ปกครองและประชาชนผู้ถูกปกครอง"¹

จากประสบการณ์ด้วยตนเองในวัยเด็ก ในส่วนของการศึกษา และสถานศึกษาที่บุญชูเข้าศึกษาในระดับวิทยุมนั้น ก็ได้มีส่วนผลักดันให้บุญชูได้มีประสบการณ์ เกิดจิตสำนึกทางการเมืองขึ้น คือการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง บุญชูกล่าวว่า

"เรื่องก็คือว่าเป็นสิ่งคลาใจให้เข้ามาสนใจทางการเมืองเห็นจะเป็นเรื่องที่เราศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เราได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความเป็นธรรมของสังคมอยู่มากขึ้น ในหลายต่อหลายกรณี โดยเฉพาะตอนที่เราศึกษาถึงแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจ นั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เรามีความสนใจเกี่ยวกับภาวะการณ์ต่างๆ ภายในบ้านเมืองว่าเหตุอะไร

1 Yos Santasombat, Ibid, P. 188.

ที่ทำให้ฐานะความเป็อยู่ของคนที่แตกต่างกันมาก แล้วก็สภาพบ้านเมืองก็แตกต่างกันมาก ระหว่างเมืองกับชนบท ความแตกต่างเหล่านี้เป็นสาเหตุเนื่องมาจากอะไร นั่นคือสิ่งตลใจให้ความคิดที่จะติดตามศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไข"¹

จะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาก็มีส่วนสำคัญอย่างมาก ในการก่อให้เกิดจิตสำนึกทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความตระหนักต่อปัญหาความยากจนของประชาชน และช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท และคนจนกับคนรวย ซึ่งได้สะท้อนความคิดทางการเมืองของบุญชู โดยกล่าวไว้ในการให้สัมภาษณ์อันเป็นการยืนยันถึงการกำหนดความคิดทางการเมืองของตน ที่สนใจต่อปัญหาบทบาทของการลดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยในสภาพสังคมไทยลง จุดมุ่งหมายในทางการเมืองของตน

"ความคิดของเราเป็นความคิดที่มันปรากฏภาพที่ชัดแจ้งมาเป็นระยะเวลา นานแล้วว่ามันมีการรวบรวมทุนเข้ามาไว้ในส่วนกลาง ไม่ได้กระจายไป แม้กระทั่งการจัดการงบประมาณ ก็มักจะตัดให้ส่วนกลางเป็นผู้ใช้ เป็นผู้วินิจฉัยในการบริหารทางด้านเอกชน กាหกรเงินที่สถาบันรวบรวมเข้ามา ธนาคารพาณิชย์รวบรวมเข้าจากชนบทที่รับฝากจากประชาชนทั่วไป เมื่อรับไว้แล้วก็โอนเข้ากรุงเทพ มาลงทุนที่กรุงเทพ สภาพที่เห็นว่ามันแตกต่างกันก็คือ ความล้มหลังของชนบทที่มันชัดแจ้ง ถนนหนทางก็แย่ สภาพความเป็นอยู่ของชนบทมันห่างไกลจากมเองนี้มาก"²

อีกบทบาทหนึ่งของนายบุญชูในการศึกษาความคิดทางการเมืองของเขาช่วงนี้ก็คือ เป็นอาจารย์ผู้ให้การศึกษาแก่บรรดานักศึกษานักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษาระบบเศรษฐกิจ ระบบการเงิน การธนาคาร เช่น

---

1 สัมภาษณ์ บุญชู โรจนเสถียร, 1 พฤศจิกายน 2529.

2 เรื่องเดียวกัน

ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมทั้งสถาบันการศึกษาในระดับอื่นๆ ที่นายบุญชูได้รับเชิญไปบรรยายหรือเข้าร่วมอภิปรายเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า จากการที่นายบุญชูได้นำประสบการณ์ของตนไปถ่ายทอดให้แก่บรรดานิสิต นักศึกษา อาจารย์ กับทั้ง ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คำวิพากษ์วิจารณ์ในตัวของบรรยายทางวิชาการของมหาวิทยาลัยนี้เอง ได้มีส่วนทำให้ นายบุญชู ได้มีโอกาสพัฒนาบทบาทและความคิดของตนให้ก้าวขึ้นไปสู่การศึกษาปัญหาของสังคม และระบบการเมืองมากขึ้น

นายบุญชู ดำรงสถานะวุฒิสมาชิก และนักวิชาการ นักธุรกิจที่มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้น ดังที่กล่าวมาแล้ว สภาพเช่นนี้ก็ดำเนินไปเรื่อยๆ จนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ขึ้น บทบาทของนายบุญชู ในฐานะวุฒิสมาชิกจึงหมดลงไปพร้อมกับการล่มสลายของรัฐบาลจอมพลถนอมกิตติขจร ลง เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2516

3.2 บทบาทและความคิดทางการเมือง ช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และระบบการปกครองมาสู่ความเป็นประชาธิปไตย ในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในระยะแรก กระแสเรียกร้องประชาธิปไตยได้ก่อตัวมากขึ้น มีการจัดตั้ง สหประชาแห่งชาติขึ้นมา ประชุมกันที่สนามม้าราชดิถัมย์ (นางเลิ้ง) โดยรวมบุคคล ตัวแทนจากสาขาอาชีพต่างๆ ทั่วประเทศเพื่อคัดเลือกและแต่งตั้งตัวแทนบุคคลในคณะ เข้าเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อร่างรัฐธรรมนูญปกครองประเทศ

นายบุญชู โรจนเสถียร ก็เป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนในฐานะ ภาคเอกชนและนายธนาคารให้เข้าร่วมประชุมสหประชาชาติ และในการประชุมนี้เอง นายบุญชูได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ร่าง รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ด้วย ซึ่งต่อมามีบทบาทร่วมกันเช่น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น

สำหรับการได้เข้าไปมีบทบาทในสภานิติบัญญัติแห่งชาติของนายบุญชูนั้น นับว่าเป็นการเปิดบทบาทและแนวทางทางการเมืองของตนให้ก้าวขึ้นไปในระดับชาติ ที่สำคัญคือ ทำให้นายบุญชูได้มีโอกาสทำความรู้จักและได้สัมผัสกับความคิด ความสนใจทางการเมืองกับบรรดานักการเมือง นักวิชาการ และบุคคลชั้นนำจากวงการต่างๆ จำนวนมากในสภานิติบัญญัติดังกล่าว โอกาสนี้ที่นายบุญชูได้มีส่วนในการตัดสินใจหันเห บทบาทของตนจากนักธุรกิจนายธนาคารมาสู่บทบาททางการเมือง ซึ่งจากการที่ได้พบปะพูดคุยอภิปรายในสภานิติบัญญัติ ประกอบกับอุดมการณ์และความคิดเดิมของตน เสริมด้วยบรรยากาศกระแสความต้องการที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลในวงการต่างๆ ทั้งข้าราชการ นักวิชาการ นักธุรกิจ ที่ต้องการรวบรวมสมัครพรรคพวกเพื่อลงต่อสู้ในกรเลือกตั้งที่กำลังจะมีขึ้น จึงทำให้นายบุญชูมีแรงจูงใจสำคัญ

ในการตัดสินใจเข้ามีบทบาทในฐานะนักการเมือง โดยการริเริ่มและร่วมกับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก่อตั้งพรรคกิจสังคม¹ ขึ้น และรวบรวมสมัครพรรคพวกและนักการเมืองหน้าเก่า ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนั้น (หลังจากร่างรัฐธรรมนูญเรียบร้อยแล้ว) กำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518

3.2.1 การร่วมก่อตั้งพรรคกิจสังคมและการเข้าร่วมเป็นคณะรัฐบาล

ความคิดในการก่อตั้งพรรคการเมืองของนายบุญชู เริ่มจากการที่มีส่วนในสภานิติบัญญัติแห่งชาติตั้งกล่าวนั้นเอง ดังที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และนายบุญชู 2 ผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรคกิจสังคม ให้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

"สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นสถานที่คนที่มีความเห็นพ้องต้องกันได้มาพบกัน สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน แล้วเกิดเป็นแนวทางขึ้น ... สภานิติบัญญัติเป็นเสมือนสะพานเชื่อมโยงให้คนอยู่ต่างอาชีพที่มีความคิดเห็นเหมือนกันได้มาพบกัน"²

"ตอนประชุมสภา ที่สนามม้า จุดนั้นผมปฏิบัติงานในทางการเมืองมากกว่าในงานธนาคาร ความคิดความสนใจเริ่มมีมากแล้ว นั่นคือจุดเริ่มต้นมีความคิดว่าเราควรมีพรรคการเมือง ..."³

---

1 รายละเอียดของการก่อตั้งพรรคกิจสังคม ศึกษาในรายละเอียดของบทที่ 5 ในการศึกษานี้

2 สัมภาษณ์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช : 7 สิงหาคม 2521 อ้างในทวีศักดิ์ พันธุ์สุระ, "การต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย : ศึกษากรณีพรรคกิจสังคม, หน้า 181-182.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 198.

สำหรับในสภานิติบัญญัตินั้น นายบุญชู เริ่มก่อตั้งพรรคการเมืองโดยศึกษาถึง ธรรมนูญของพรรคการเมืองในประเทศอื่นๆ ที่มีอยู่ เช่น ของสิงคโปร์ ที่เป็นรูปธรรม มากขึ้น ซึ่งเป็นการกระทำของกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นตรงกัน ร่วมกันแก้ไขปัญหามาก ขึ้น แล้วจึงชักชวน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ให้ร่วมก่อตั้งพรรคกิจสังคม ดังที่นาย บุญชูให้สัมภาษณ์ไว้

"กลุ่มที่ถ่ายทอดความคิดนี้ ก็มีในหมู่เจ้าหน้าที่ธนาคารกรุงเทพ บางคน เท่านั้น มีฝ่ายวิจัยและวางแผน ซึ่งมีนายพล สิทธิอำนวย มีกลุ่ม LSC (London School of Economics) ซึ่งเป็นกลุ่มที่เรียนวิชาเศรษฐกิจ การเมืองมา ... การศึกษาปรัชญาของพรรคหรือธรรมนูญของพรรคการเมืองในช่วงนั้น (ศึกษาว่า) สังคมควรเป็นอย่างไร มีหลักคิดอย่างไร แล้วเราจะรักษาสิ่งเหล่านี้อย่างไรบ้าง เราเรียบเรียงหมด แล้วส่งให้ อาจารย์คู่อีกที"¹

ดังนั้นการก่อตั้งพรรคกิจสังคม จึงมีสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ²

ประการแรก คือ กระแสของประชาธิปไตยที่ก่อตั้งขึ้นอย่างรุนแรงในขณะ นั้น ซึ่งเป็นระยะเวลาหลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 เพิ่งจะสิ้นสุดลงไม่นาน และกำลังอยู่ในระหว่างการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ตลอดจนการเลือกตั้งที่กำลังจะ ตามมา ชัยชนะของประชาชนต่อเผด็จการในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 นั้น ได้ก่อให้เกิด กระแสความต้องการในการที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่าง นักการเมืองหน้าเก่าๆ ได้รวบรวมสมัครพรรคพวกเพื่อลงต่อสู้ในการเลือกตั้งที่กำลัง จะมาถึง ในขณะที่มีบุคคลหน้าใหม่ในหลายๆ วงการทั้งทางด้านธุรกิจ ข้าราชการ และนักวิชาการก็แสดงตัวออกมา เพื่อเข้าร่วมกับพรรคการเมืองอย่างกระตือรือร้น

1 เรื่องเดียวกัน

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 57

พรรคกิจสังคมก็ถือกำหนดมาจากกระแสความรู้สึกดังกล่าวนี้ด้วย เพราะเป็นโอกาสอันดีที่ทุกคนจะได้มาร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ ในขณะที่บรรยายกาสทางการเมืองกำลังเอื้ออำนวยอย่างยิ่ง

ประการที่สอง คือ ความต้องการของบรรดาผู้ร่วมก่อตั้งพรรคที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของประเทศตามแนวทางที่ทุกคนมีความเห็นพ้องต้องกัน ซึ่งเป็นผลที่ตามมาจากร่างใจอันแรก คณะผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรคได้เห็นชัดว่าบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้บุคคลมีเสรีภาพที่จะคิดและทำให้สิ่งถูกต้องตามครรลองกฎหมายได้อย่างเต็มที่ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ต่างก็พร้อมอยู่แล้วที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหของบ้านเมือง ปัญหาใหญ่ของประเทศที่ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคเห็นพ้องต้องกันก็คือความยากจนและความไม่เป็นธรรมในสังคม อันเป็นผลมาจากระบอบประชาธิปไตยที่ล้มลุกคลุกคลานและความไร้เสถียรภาพของผู้นำในระบอบเผด็จการ บุคคลเหล่านี้จึงได้มารวมกลุ่มพบปะสนทนากันเพื่อหาทางที่จะเข้าไปจัดการต่อปัญหาดังกล่าว

กลุ่มบุคคลที่ร่วมกันก่อตั้งพรรคกิจสังคมเมื่อปี 2517 นั้น มีอยู่ด้วยกันสองกลุ่มหลักๆ คือ

กลุ่มของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ประกอบไปด้วย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ และนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เป็นแกนนำของกลุ่ม สมาชิกที่สำคัญ ของกลุ่มนี้ในระยะแรกได้แก่ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ นายประยูร จินดาศิลป์ นายพงษ์ สารสิน นายโกลศ โกรฤกษ์ นายประกายเพชร อินทุโสภณ และนางศศิมา ศรีวิกรม์ นอกจากนั้นยังมีผู้มาช่วยงานในขณะก่อตั้งพรรคที่ถือเป็นสมาชิกของกลุ่มนี้ด้วยก็คือนายสุเทพ อัตถากร และนายจำเนียร เหมะรัต เป็นต้น

กลุ่มของนายบุญชู โรจนเสถียร นอกจากนายบุญชู โรจนเสถียร ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มแล้ว สมาชิกอื่นๆ คนสำคัญของกลุ่มนี้ได้แก่ นายพอล สิทธิอำนวย นายสุธี นพคุณ และนายสังเวียร มีเผ่าพันธ์

กลุ่มแรกนั้นคือ กลุ่มของนักการเมืองหน้าเก่า อาจารย์มหาวิทยาลัย และ นักธุรกิจ ที่นับถือในตัวของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และมีความสัมพันธ์เป็นส่วนตัว คั่นเคยกันดีมาเป็นเวลานาน ส่วนกลุ่มหลังนี้นายบุญชู โรจนเสถียร ก็มีความคุ้นเคย กับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เป็นอย่างดีมาเป็นเวลานานแล้วเช่นกัน แต่สมาชิกกลุ่มนั้น แม้ ว่าบางท่านอาจจะคุ้นเคยกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ มาแล้ว แต่มีลักษณะพิเศษแยกออกจาก กลุ่มแรกคือมีความสนิทสนมกับนายบุญชูในลักษณะของผู้ร่วมงานในเครือธุรกิจเดียวกัน มากกว่า

ในขั้นแรกของการก่อตั้งพรรคกิจสังคมก็คือ การตกลงร่วมกันระหว่าง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กับนายบุญชู โรจนเสถียร ซึ่งทั้งสองมีความเห็นพ้องต้อง กันในแนวความคิดเกี่ยวกับการเมืองและเศรษฐกิจในอันที่จะแก้ไขปัญหาของประเทศ โดยมีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทั้งในสถานิติบัญญัติแห่งชาติ และที่บ้านของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์อีกด้วย ซึ่งก็ได้ขยายข้อตกลงอันนี้ไปในสมาชิกของ กลุ่มในเวลาต่อมา แล้วจึงได้กำหนดออกมาเป็นข้อตกลงของกลุ่ม 2 ข้อ คือ ข้อแรก เป็นข้อตกลงเกี่ยวกับแนวนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อย่างกว้างๆ ซึ่งสรุปว่าปัญหาหลักของประเทศไทยคือ ปัญหาความยากจนและความไม่เป็นธรรมใน สังคม แนวทางการแก้ไขก็คือการเพิ่มรายได้และการกระจายความเป็นธรรมทั้ง ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ข้อตกลงอีกข้อหนึ่งก็คือจะต้องจัดตั้งพรรค การเมืองขึ้นมาเพื่อนำนโยบายเหล่านี้ไปปฏิบัติให้บังเกิดผล

ขั้นตอนต่อมาคือ การแบ่งงานเกี่ยวกับการก่อรูปร่างของพรรค งานสำคัญ ในเวลาดังกล่าวมี 2 ส่วนคือ การระดมผู้คนเข้ามาเป็นสมัครพรรคพวก โดยเฉพาะ บุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งและบุคคลที่จะมาสนับสนุน และช่วยเหลือในการรณรงค์ หาเสียงเลือกตั้ง และอีกส่วนหนึ่งก็คือ การร่างนโยบายที่จะใช้ในการหาเสียงเลือก ตั้งดังกล่าว

สำหรับนโยบายของพรรคนั้นสมาชิกของผู้ร่วมก่อตั้งพรรคได้ตกลงพูดคุยไว้แล้ว ก็เหลือแต่การจัดทำในรายละเอียดเพื่อให้ออกเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วจะได้นำมาพิจารณาาร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งภาระกิจนี้ นายบุญชู โรจนเสถียรได้รับไปจัดทำในรายละเอียด ส่วนการชักชวนและสรรหาผู้คนนั้นเป็นภาระกิจที่ทุกคนจะต้องช่วยกัน ภาระกิจทั้งสองนี้กำหนดกันว่าจะต้องดำเนินการโดยเร่งด่วนที่สุด ซึ่งก็ปรากฏว่าใช้เวลาเพียงประมาณเดือนเดียว ทั้งตัวบุคคลและนโยบายก็พร้อมที่จะจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้

การจัดทำนโยบายนั้นได้มีการเตรียมการไว้นานแล้ว โดยเฉพาะนโยบายทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า นายบุญชู โรจนเสถียร ได้จัดเตรียมพร้อมไว้แล้วในขณะที่ยังทำงานอยู่ธนาคารกรุงเทพจำกัด โดยจัดตั้งทีมงานขึ้นศึกษาและทำรายงานไว้อย่างเป็นระบบ แต่เมื่อนำมาเป็นนโยบายของพรรคกิจสังคมก็ต้องปรับปรุงและประยุกต์ใหม่ให้เหมาะสมกับนโยบายทางการเมือง ซึ่งทาง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ได้ชี้แนะไว้แล้ว ส่วนนโยบายทางด้านสังคม การต่างประเทศ และการทหารนั้น ก็ได้ปรึกษาหารือกันจนสำเร็จเสร็จสิ้นออกมาเป็นนโยบายเพื่อใช้ในรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคในที่สุด

ทางด้านการหาผู้คน ฝ่ายของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์นั้น มุ่งเน้นในด้าน ส.ส. หน้าเก่า ผู้นำทางเศรษฐกิจและผู้นำในท้องถิ่นเป็นหลัก และได้ผู้สมัครเข้ามามาก อาทิเช่น นายโทณู ศิวตชาติ นายชาย สจจะ ดร.ปราโมทย์ นาคกรรพ และ ดร.กมล สมวิเชียร เป็นต้น ซึ่งบุคคลที่กล่าวมานี้ยังไม่ได้ตัดสินใจเด็ดขาดที่จะมาร่วมกับกิจกรรมของพรรค กระนั้นการที่กลุ่มบุคคลทั้งหลายเหล่านี้ได้เคลื่อนไหวเพื่อก่อตั้งพรรคกิจสังคมก็เป็นที่สนใจในหมู่ประชาชนในระยะนั้นมากเพราะได้บุคคลที่มีชื่อเสียงในด้านต่างๆ เข้ามาร่วมด้วย

ในลำดับสุดท้ายคือ การให้สมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งได้ทบทวนร่างนโยบายที่ร่วมจัดทำขึ้นนั้น และมีผู้คนพร้อมแล้วจำนวนพอสมควร อีกทั้งแผนการเลือกตั้งก็ได้กำหนด

แนวทางไว้แล้ว พรรคกิจสังคมจึงได้ถือกำหนดขึ้น และสามารถจัดส่งสมาชิกพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในครั้งนั้น เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 ซึ่งผลปรากฏในครั้งนั้นว่า สมาชิกพรรคได้รับเลือกตั้งทั่วประเทศรวม 18 คน รวมทั้ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรค และนายบุญชู โรจนเสถียร ซึ่งเข้าดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรค ก็ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากจังหวัดชลบุรี บ้านเกิดของตนเองเช่นกัน

3.2.2 นายบุญชู โรจนเสถียร กับการเข้าร่วมคณะรัฐบาลครั้งแรกกับพรรคกิจสังคม¹

ด้วยจำนวนผู้แทนราษฎรเพียง 18 คน พรรคกิจสังคมจึงไม่ได้คาดหวังจะได้จัดตั้งรัฐบาล เพราะว่าพรรคที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดคือ พรรคประชาธิปัตย์ ได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งพรรคกิจสังคมกับพรรคประชาธิปัตย์นั้น เป็นไม้เบื่อไม้เมากันอย่างยิ่งในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่ผ่านมาจึงจากที่จะร่วมเป็นรัฐบาลชุดเดียวกันได้ ถึงกระนั้นในวันที่พรรคประชาธิปัตย์กับพรรคร่วมรัฐบาลเข้าแถลงนโยบาย เพื่อให้สภาลงมติรับรองไว้ว่าภายในวันที่ 6 มีนาคม 2518 พรรคกิจสังคมทั้ง 18 คน ก็ยกมือสนับสนุนทั้งหมด แต่รัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำชุดนี้ได้รับคะแนนเสียงไว้ว่าใจไม่เพียงพอคือไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด รัฐบาลชุดนี้จึงล้มเลิกไป

---

¹ ศึกษารายละเอียดพรรคกิจสังคมกับการตั้งรัฐบาลได้ใน ทวีศักดิ์ พันธุ์สุระ, "การต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย : ศึกษากรณีพรรคกิจสังคม", หน้า 56-59. ซึ่งได้อธิบายรายละเอียดและขั้นตอนต่างๆ ในการจัดตั้งรัฐบาลไว้อย่างละเอียดชัดเจน

จากความล้มเหลวของพรรคประชาธิปัตย์ ทำให้ต้องมีการรวมพรรคเพื่อจัดตั้งรัฐบาลให้ได้ ซึ่งก็ได้มีพรรคการเมืองหลายพรรคไว้รวมกันอยู่แล้ว โดยมีพรรคธรรมสังคม พรรคชาติไทย และพรรคสังคมนิยมเป็นแกนนำ โดยร่วมกับพรรคเล็กพรรคน้อยอื่นๆ เรียกกันว่า "กลุ่มร่วมชาติ" ด้วยเหตุนี้ เมื่อพรรคประชาธิปัตย์ต้องพ่ายแพ้ในการจัดตั้งรัฐบาลไป จึงนับเป็นโอกาสอันดีของกลุ่มร่วมชาติที่จะจัดตั้งรัฐบาลบ้าง แต่การนี้ก็ต้องประสบปัญหาคือปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการหาบุคคลที่เหมาะสมเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในที่สุดกลุ่มร่วมชาตินี้ ก็ได้ติดต่อพรรคกิจสังคมเพื่อจะให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มาเป็นนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลชุดนี้ ด้วยเห็นว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เป็นผู้ที่เหมาะสมกับตำแหน่งนี้มากที่สุดด้วยความสามารถส่วนตัวและบารมีที่เหนือกว่า ตลอดจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในทุกวงสังคม

สำหรับนายบุญชู โรจนเสถียรแล้ว ในระยะแรก ไม่เห็นด้วยกับการที่พรรคกิจสังคม¹ จะเป็นแกนหลักในการจัดตั้งรัฐบาลร่วมกับกลุ่มพรรคร่วมชาติดังกล่าว เนื่องจากเห็นว่า ตั้งรัฐบาลไม่ได้นานก็จะล้มเพราะคะแนนเสียงสนับสนุนจากสมาชิกพรรคกิจสังคมมีน้อยคือ 18 เสียงเท่านั้น แต่เมื่อไม่สามารถหัดหานกลุ่มสมาชิกอื่นๆ ในพรรคและกลุ่มพรรคร่วมชาติเรียกร้องจึงยินยอม และในการร่างนโยบายของรัฐบาลชุด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี (17 มีนาคม 2518 - 4 เมษายน 2519) นั้น บุคคลที่เป็นหลักในการจัดร่างนโยบายรัฐบาลก็คือ นายบุญชู โรจนเสถียร และสตีฟ รวมทั้ง ดร.นิพนธ์ ศศิธร จากพรรคธรรมสังคม

นับเป็นสิ่งที่พลิกความคาดหมายในหมู่สมาชิกของพรรคกิจสังคม ที่พรรคกิจสังคมสามารถรวมรัฐบาลชุดนี้ได้ และในที่สุดก็ผ่านการรับรองจากสภาผู้แทนราษฎรให้ความไว้วางใจด้วยคะแนน 140 ต่อ 120 ได้บริหารประเทศต่อไป ในวันที่ 19

1 สัมภาษณ์ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ อดีตสมาชิกพรรคกิจสังคมในระยะก่อตั้งแรกๆ, 28 สิงหาคม 2527, เรื่องเดียวกัน, หน้า 213.

มีนาคม 2518 โดยรัฐบาลชุดนี้ประกอบด้วยกลุ่มร่วมชาติกับพรรคกิจสังคมที่รู้จักกันว่า "รัฐบาลสหพรรค" เพราะประกอบด้วยพรรคการเมืองมากมายหลายพรรคนั้นเอง

คณะรัฐมนตรีชุดนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 26 คน มีสมาชิกของพรรคกิจสังคมนอกเหนือจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ก็มีนายบุญชู โรจนเสถียรเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายใหญ่ ศวิตชาติเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม นับว่าเป็นศักดิ์และศรีแก่พรรคกิจสังคมมากในการเป็นหลักสำคัญของรัฐบาล โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย และการทรวงการคลัง รัฐบาลชุดนี้อยู่มาได้เกือบปีก็ต้องสิ้นสุดลงไป เพราะ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีได้ประกาศยุบสภาในวันที่ 12 มกราคม 2519

3.2.3 บทบาทและความคิดเห็นทางการเมืองของนายบุญชู ในขณะร่วมรัฐบาลปี พ.ศ. 2518-2519

การที่นายบุญชู ในฐานะเลขาธิการพรรคกิจสังคมได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น นับว่ามีผลต่อบทบาทและความคิดเห็นทางการเมืองของนายบุญชูเองไม่น้อยเลย ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งในรัฐบาลประมาณ 1 ปีเศษนี้ นายบุญชู ได้เสนอแนวความคิดและโครงการต่างๆ ที่เด่นชัดและเป็นที่รู้จักโดยในนามพรรคกิจสังคม เท่าที่ประมวลมาได้คือ

(1) นโยบายและโครงการเงินผัน¹ : จุดมุ่งหมายคือการที่พรรคกิจสังคมภายใต้การนำของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และนายบุญชู โรจนเสถียร

1 ศึกษาโครงการผันเงินโดยละเอียดในการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ในบทที่ 4 และโปรดดู เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, วิเคราะห์โครงการผันเงินในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง (กรุงเทพฯ : สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518).

ต้องการที่จะกระจายเงินงบประมาณ 2,500 ล้านบาท ไปสู่ประชาชนในชนบทโดยเฉพาะในระดับตำบล ผ่านทางสภาตำบล เพื่อต้องการให้ประชาชนในชนบทได้รับผลการพัฒนาชนบทโดยตรง และต้องการให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ให้มีส่วนร่วมส่วนคิดในการคิดโครงการขึ้นมาตามงบประมาณ และประการสำคัญก็คือต้องการปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในท้องถิ่นชนบทให้มีความคุ้นเคยกับระบบการปกครองนี้ ที่พึงจะได้มาภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516¹

ในเรื่องของนโยบายและโครงการผันเงิน กล่าวได้ว่านายบุญชู ได้ศึกษาและจัดทำไว้กับคณะที่ทำงานในส่วนวิจัยและวางแผนของธนาคารกรุงเทพ จำกัดนานแล้ว โดยเฉพาะจากนายพอล สิทธิอำนวยนั้น ได้ศึกษาและจัดทำตามแนวทางกันไว้นานแล้ว ถึงแนวคิดการกระจายระบบเศรษฐกิจออกจากศูนย์กลางคือ กรุงเทพฯ ไปสู่ชนบทดังในคำสัมภาษณ์ของนายเกษม ศิริสัมพันธ์ สมาชิกผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรคกิจสังคมคนหนึ่งคือ

"คุณบุญชูมี Staff ของ Bank มาก แนวทางเงินผัน ประกันราคาข้าว เป็นแนวทางของอาจารย์สิกฤทธิ์ ท่านให้แนวต่อคุณบุญชูไปขยายให้มันเป็นรูปเป็นร่างขึ้น ... นโยบายปี 2518 คุณบุญชูทำมา เราใช้อันนั้นหมด ... คุณบุญชูเขาเตรียมเอกสาร ปรัชญาอุดมการณ์ข้อบังคับพรรค..."²

นโยบายและโครงการผันเงินสู่ชนบทนับว่าเป็นนโยบายที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุด สำหรับนายบุญชูและพรรคกิจสังคมเป็นผลต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันที่ยึดถือเป็นนโยบายพรรค รวมทั้งรัฐบาลต่อมาก็ได้นำนโยบายดังกล่าวมาปรับปรุงเป็นนโยบาย

1 สัมภาษณ์ บุญชู โรจนเสถียร, 21 ตุลาคม 2529.

2 สัมภาษณ์ เกשמ ศิริสัมพันธ์, 20 กันยายน 2526, ใน ทวีศักดิ์ พันธุ์สุระ, "การต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย : ศึกษากรณีพรรคกิจสังคม", หน้า 221-224.

และโครงการของรัฐบาลในชื่อ โครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) จนถึงปัจจุบัน ซึ่งนายบุญชูได้กล่าวถึงนโยบายและแนวคิดนี้ว่า

"โครงการเงินฝิ่น ... ทำให้ประชาชนหรือภาวะความเป็นอยู่ของตัวประโยชน์ที่เกิดจากโครงการ เป็นแนวทางที่เกี่ยวกับการสร้างฐานประชาธิปไตยในระดับนั้น ... ท้องถิ่นที่ได้เงินฝิ่นเข้าไปเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่มากมาย ซึ่งปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งความคิด (โครงการเงินฝิ่น) นี้ กระจายออกมาในรูปของ กสช. เป็นระยะ ผมเชื่อว่าระยะหลังนี้ คนคงจะต้องยอมรับกันแล้ว"¹

(2) นโยบายและความคิดด้านอื่นๆ : ในระยะของการร่วมรัฐบาลในช่วง 1 ปีนั้น พรรคกิจสังคม โดยเฉพาะนายบุญชู ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เสนอนโยบายและโครงการอื่นอีก เช่น โครงการปฏิรูปที่ดิน, นโยบายและโครงการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย (ด้วยการรักษาพยาบาลฟรี จัดรถเมล์ฟรี ข้าวสารราคาถูก) และการปรับปรุงด้านภาษีอากรในลักษณะเพิ่มอัตราภาษีทางตรงให้สูงขึ้น และลดอัตราภาษีทางอ้อมให้น้อยลง และประการสุดท้ายคือ นโยบายและโครงการประกันราคาผลผลิตของเกษตรกร ซึ่งนโยบายและโครงการต่างๆ เหล่านี้ หากพิจารณาแล้วก็มีใช้โครงการหรือนโยบายอันเด่นชัดของนายบุญชูโดยตรง แต่ประการใด ดังเช่นโครงการเงินฝิ่น แต่จะเป็นในลักษณะที่ชุดรัฐบาลจักต้องหาทางเสนอแนะโครงการแก้ไขปัญหาทุกรัฐบาลอันเป็นหน้าที่ต้องกระทำอยู่แล้ว ในการศึกษานี้ จึงละเลยที่จะลงศึกษาในรายละเอียด

โดยสรุปแล้วในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงต้นปี พ.ศ. 2519 อันเป็นช่วงที่นายบุญชู และพรรคกิจสังคมเข้าร่วมรัฐบาลนั้น ความคิดทางการ

¹ สัมภาษณ์บุญชู วิจารณ์เสถียร, 21 ตุลาคม 2529.

เมืองของนายบุญชู ส่วนใหญ่จะผ่านออกมาในรูปความคิดและนโยบายของพรรคร่วมรัฐบาล ออกมาเป็นโครงการที่มุ่งกระจายผลผลิตของสังคมจากส่วนกลาง ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ที่ยากจนในภาคชนบท ความคิดทางการเมืองของนายบุญชูจึงมุ่งอยู่ที่การจัดสวัสดิการสังคม การกระจายรายได้ และการมุ่งเสริมสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้คงอยู่ต่อไป จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ยุบสภาของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ฐานะการเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงหมดไป และกำหนดการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2519

3.2.4 บุญชู โรจนเสถียรในฐานะฝ่ายค้านก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

การเลือกตั้งวันที่ 4 เมษายน 2519 เป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 2 ของพรรคกิจสังคม ซึ่งเป็นการเลือกตั้งแบบ "แบ่งเขตเรียงเบอร์" จากจำนวนผู้แทนราษฎรที่มีได้ทั้งหมด 279 คน พรรคกิจสังคมได้ส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งสิ้น 233 คน บรรดาสมาชิกใหม่ของพรรคกิจสังคมส่วนใหญ่ได้เพิ่มมาจากการเปลี่ยนพรรคของบรรดา ส.ส.ที่เคยร่วมรัฐบาลกันมาเมื่อรัฐบาลชุดที่แล้ว ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคกิจสังคมได้ ส.ส.เข้ามา 45 คน และในจำนวนนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ หัวหน้าพรรคแพ้การเลือกตั้งไม่ได้เป็นผู้แทนราษฎร ซึ่งมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อพรรคกิจสังคมในการต่อสู้ในสภาของสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้ ส่วนนายบุญชู ซึ่งลงสมัครรับเลือกตั้งที่จังหวัดชลบุรีนั้น ได้รับเลือกตั้งกลับเข้ามาอีกครั้งหนึ่ง และได้มีบทบาทเป็นแกนนำพรรคกิจสังคมในรัฐสภาแทน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคฯ

จำนวน ส.ส.ของพรรคกิจสังคมที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามา 45 คน นั้น แยกเป็นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 19 คน ภาคกลาง 18 คน ภาคเหนือ 11 คน และภาคใต้ 2 คน ส่วนพรรคที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามามากที่สุดคือพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 114 คน รองลงมาคือ พรรคชาติไทย 56 คน และพรรคกิจสังคมตามลำดับ จึงเป็นที่แน่นอนว่าพรรคประชาธิปัตย์จะได้เป็นแกนนำในการจัดตั้ง

รัฐบาลและสามารถจัดตั้งได้สำเร็จในวันที่ 21 เมษายน 2519 และผ่านการเห็นชอบให้ความไว้วางใจจากสภาอย่างง่ายดาย เพราะรัฐบาลมีเสียงสนับสนุนแน่นหนา มาก เป็นจำนวน 206 เสียง จากจำนวน ส.ส.ในสภา 279 คน พรรคกิจสังคมได้ทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านอย่างแข็งขัน โดยนายบุญชู โรจนเสถียรเป็นแกนนำในการต่อสู้ของพรรคกิจสังคมในยุคนี้ เพราะหัวหน้าพรรคคือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชไม่ได้รับเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ในที่สุดรัฐบาลจตุรพรรคที่ประกอบด้วยพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคธรรมสังคม และพรรคเกษตรสังคมก็ต้องโดนปฏิวัติออกไปในเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม 2519 เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้ คณะปฏิรูปได้ให้นายธานินทร์ กรัยวิเชียรเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ในช่วงของการอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลนายธานินทร์นี้ เนื่องจากคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 6 ให้อภัยโทษพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 พรรคกิจสังคมจึงต้องหมดสภาพลง นายบุญชูในฐานะเลขาธิการพรรคจึงต้องหมดบทบาทในฐานะนักการเมืองลง¹ และได้กลับเข้าไปใช้ชีวิตในฐานะนายธนาคารกรุงเทพอีกครั้งในปี พ.ศ. 2520 จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2523

---

¹ มีผู้กล่าวว่า นายบุญชู ถูกจับตามองและติดตามพฤติกรรมจากรัฐบาลฝ่ายขวาจัดของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่แบ่งบุคคลต่างๆว่าเป็นฝ่ายซ้าย นายบุญชูจึงต้องเก็บบทบาททางการเมืองของตนลง โปรตดูใน อภิวัฒน์ วรรณกร, ชีวิตผลงานและแนวคิดของบุญชู โรจนเสถียร, หน้า 129.

3.3 บทบาทและความคิดทางการเมืองเมืองภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

3.3.1 นายบุญชู โรจนเสถียร กับรัฐบาล พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

ภายหลังคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียรและจัดตั้งรัฐบาล โดยมี พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี (รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 1 : ตั้งแต่ 12 พฤศจิกายน 2520 - 11 พฤษภาคม 2522) รัฐบาลใหม่จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในช่วงรัฐบาลเกรียงศักดิ์ 1 นี้ นายบุญชูยังคงปฏิบัติงานอยู่ที่ธนาคารกรุงเทพอยู่ แต่ก็ได้ให้ความร่วมมือต่อรัฐบาล โดยได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง รองประธานคณะที่ปรึกษาเศรษฐกิจ¹ ในฐานะของนายกสมาคมธนาคารไทย โดยเหตุที่ต้องการให้การสนับสนุนและร่วมมือกับภาครัฐบาลเพื่อช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปลายปี พ.ศ. 2521 และรัฐบาลจัดให้มีการเลือกตั้ง ในวันที่ 22 เมษายน 2522 ในปีถัดมาแล้ว พรรคการเมืองต่างๆ รวมทั้งพรรคกิจสังคมก็ได้กลับคืนสู่สนามการเลือกตั้งอีกครั้ง สำหรับนายบุญชู นั้นมิได้ลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งนี้ เนื่องจากติดภาระในงานที่ธนาคารกรุงเทพจำกัดอยู่ แต่นายบุญชูก็ยังรับผิดชอบดำเนินงานในพรรคกิจสังคมต่อไป

ผลการเลือกตั้ง จากจำนวน ส.ส.ของสภาชุดนี้ที่พึงจะมีได้ทั้งหมด 301 คน พรรคกิจสังคมสามารถชนะเลือกตั้งเข้ามาได้มากที่สุดเหนือกว่าทุกพรรคจำนวน 87 คน ซึ่งโดยหลักการประชาธิปไตยแล้วพรรคกิจสังคมน่าจะได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลและหัวหน้าพรรคคือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชน่าจะได้เป็นนายกรัฐมนตรีแต่ด้วยเหตุผลที่ได้กำหนดไว้แล้วในรัฐธรรมนูญได้ปิดกั้นโอกาสนั้นเสีย เพราะ

1 อภิวัฒน์ วรณกร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

ฝ่ายทหารโดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้กำหนดแนวทางไว้แล้วด้วยการกำหนดให้ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ต้องดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป แม้พรรคกิจสังคมจะเสนอชื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เข้าแข่งขันในการหาเสียงหาผู้เหมาะสมเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ผลก็ปรากฏเป็นไปตามแผนของคณะทหาร พรรคกิจสังคมจึงต้องดำรงตนอยู่ในฐานะฝ่ายค้าน ส่วนคณะรัฐบาลนั้นประกอบด้วย วุฒิสมาชิก และคณะของพลเอกเกรียงศักดิ์ ซึ่งเป็นข้าราชการประจำเป็นส่วนใหญ่ มีรัฐมนตรีที่มาจาก การเลือกตั้ง เข้าร่วมน้อยราย และจำนวนน้อยรายเหล่านั้นยังเป็น คนที่ไม่มีความสำคัญในพรรคการเมืองมากนัก

สำหรับบุญชูนั้น รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ได้ให้ความสนใจหาบาทบาทเข้าร่วมคณะรัฐบาลเกรียงศักดิ์ 2 ในหมัดด้วยในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง หากแต่นายบุญชู ปฏิเสธโดยอ้างว่า ติดภาระที่ธนาคารกรุงเทพ และยังคงมีภาระผูกพันกับพรรคกิจสังคม ซึ่งดำรงสถานะขณะนั้นเป็นพรรคฝ่ายค้าน¹ พล.อ. เกรียงศักดิ์ จึงต้องดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเอง

รัฐบาล เกรียงศักดิ์ 2 ตั้งได้ไม่นานก็ประสบปัญหาการเคลื่อนไหวคัดค้านในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากฝ่ายค้านในสภา และจากกลุ่มพลังต่าง ๆ มีการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี 4 กระทรวง ในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2522

-----
¹ เอกสารบางชิ้นอ้างว่า นายบุญชู ปฏิเสธเพราะได้เสนอเงื่อนไขในการเข้าร่วมรัฐบาลที่ พลเอกเกรียงศักดิ์ ยอมรับไม่ได้ และที่สำคัญก็คือ บุคคลในคณะรัฐบาลนี้และแนวนโยบายตลอดจนถึงวิธีการทำงานของรัฐมนตรีร่วมคณะแตกต่างกันกับแนวทาง นโยบายและวิธีการปฏิบัติงานของนายบุญชู วิจารณ์เสถียรอยู่มาก โปรตดู อภิวัฒน์ วรณกร, ชีวิต ผลงาน และแนวคิดของบุญชู วิจารณ์เสถียร, หน้า

รวมทั้งประการสำคัญ คือ การคัดค้านการขึ้นราคาค่าไฟฟ้า และค่าน้ำมันในต้นปี 2523 ประกอบกับคณะนายทหารยังเติร์กที่อยู่ในคณะวุฒิสมาชิก และเคยสนับสนุน พล.อ.เกรียงศักดิ์มาก่อนจำนวนมากมีความไม่พอใจเคลื่อนไหวให้พล.อ.เกรียงศักดิ์พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วย คณะรัฐบาลของพล.อ.เกรียงศักดิ์ จึงลาออก โดยแถลงในสภาเมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2523 ว่า "เพื่อรักษาไว้ซึ่งการปกครอง แบบประชาธิปไตยโดยระบบรัฐสภา"¹

3.3.2 นายบุญชู โรจนเสถียร กับการร่วมรัฐบาล พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ชุดที่ 1 (12 มีนาคม 2523 ถึง 11 มีนาคม 2524)

สืบเนื่องจากการที่ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้ประกาศลาออก จากนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2523 และรัฐสภาได้เสนอชื่อ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และผู้บัญชาการทหารบก ขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากบรรดา พรรคการเมือง ส.ส. วุฒิสมาชิก รวมทั้งจากฝ่ายทหาร ดังนั้น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี

ในการจัดตั้งรัฐบาลนี้พลเอกเปรม ได้เริ่มงานทางการเมืองด้วยความ กระตือรือร้น และมั่นใจ โดยเข้าพบบรรดาหัวหน้าพรรคการเมือง เพื่อหารือในการ จัดตั้งรัฐบาล ทั้งนี้รวมทั้งการเข้าพบ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และนายบุญชู โรจนเสถียร แห่งพรรคกิจสังคมด้วย และในที่สุดก็สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ โดยมีพรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคสยามประชาธิปไตย รวมทั้งกลุ่มวุฒิสมาชิกสายทหาร และสาย พล.อ.เปรม ก็ได้ให้การสนับสนุนในสภา อย่างแข็งขัน

¹ กองบรรณาธิการมติชนฉบับพิเศษ, ตำนานรัฐบาลไทย, หน้า 58.

ในการเข้าร่วมรัฐบาลของพล.อ.เปรม นี้ ทั้งนี้เนื่องจากพล.อ.เปรม ได้ให้เกียรติแก่พรรคกิจสังคม โดยยินยอมที่จะนำนโยบายของพรรคกิจสังคมในส่วนที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศ และให้รัฐมนตรีของพรรคกิจสังคม ได้คุมกระทรวง เศรษฐกิจที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากรายชื่อนามคณะรัฐมนตรีชุดใหม่นี้มีจำนวนทั้งสิ้น 37 คน พรรคกิจสังคมได้ที่นั่งในคณะรัฐมนตรี 11 คน เช่น นายบุญชู โรจนเสถียร เป็นรองนายกรัฐมนตรี นายอานวย วีรวรรณ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายตามใจ ช่างโต เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายทองหยด จิตตะวีระ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข นายเกษม ศิริสัมพันธ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายไพโรจน์ ชัยพร เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายบรม ตันเถียร เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง และนายโกศล ไกรฤกษ์เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งในครั้งนั้น รู้จักกันในนาม "ทีมเศรษฐกิจ" โดยมีนายบุญชู โรจนเสถียร เป็นผู้นำและรับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลโดยตรง

อย่างไรก็ตาม จากรายชื่อผู้รับผิดชอบงานในกระทรวงต่าง ๆ ของพรรคกิจสังคม ภายใต้การนำของนายบุญชู โรจนเสถียร ครั้งนี้ จะสังเกตเห็นว่า พรรคกิจสังคม มิได้เข้ารับผิดชอบในกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับรายเศรษฐกิจทั้งหมด ทั้งๆ ที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้ารัฐบาลให้เป็นผู้รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ บุคคลที่นายบุญชูนำเข้าร่วมทีมงานเศรษฐกิจ มิได้เป็น ส.ส. ของพรรคโดยตรง หากแต่เป็นทีมงานเศรษฐกิจของนายบุญชู จึงได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมาในการประสานงานของทีมเศรษฐกิจเองด้วยอีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจาก ส.ส. ของพรรคในสภาไม่เต็มที่ ยิ่งในกรณีนโยบายในการดำเนินงานของพรรคกิจสังคมในการร่วมรัฐบาลแล้ว แทบทั้งหมดมาจากนายบุญชู และทีมงานจากธนาคารกรุงเทพ¹

1 นายเกษม ศิริสัมพันธ์ เลขานุการพรรคกิจสังคม ปี 2522-2523 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า "คุณบุญชู ทำปฏิญญาพรรค . . .นโยบายความคิดเห็นของคุณบุญชู . . .หน้าที่ตอนร่วมเปรม 1 หน้าที่คุณบุญชูทั้งนั้น" ใน ทวีศักดิ์ พันธุ์สุระ, "การต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย : ศึกษากรณีพรรคกิจสังคม", หน้า 228.

การที่พรรคกิจสังคม ภายใต้การนำของนายบุญชู เข้ามารับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจในคณะรัฐบาลชุดใหม่ ของพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นั้น นับว่าต้องประสบกับปัญหาด้านภาวะเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก แต่ละปัญหาที่ล้วนแต่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาลทั้งสิ้น ประการสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการที่ต้องเสนอความคิด นโยบาย และแนวทางของทีมเศรษฐกิจต่อสภา ประชาชน และกลุ่มพลังต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มทหารยัง เติร์ก ให้เห็นด้วยกับวิธีการแก้ไขของทีมเศรษฐกิจ ซึ่งบุคคลที่มีบทบาทหลักในด้านนี้ ก็คือ หัวหน้าทีมเศรษฐกิจ : นายบุญชู โรจนเสถียรนั่นเอง แนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่นายบุญชู และทีมงานผลักดันออกมา เช่น การแก้ไขปัญหาน้ำตาลทรายขาดตลาด, โครงการสินค้ามวลชน "สินไทย", และการผลักดันให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของภาคเอกชน และให้ร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ในรูป "บริษัทประเทศไทย" (Thailand Inc.) ได้ก่อกระแสวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งเห็นด้วย และต่อต้านความคิดเห็นดังกล่าวกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มพลังทางทหาร ซึ่งมีอำนาจมาก ในขณะนั้น¹

ด้วยเหตุนี้พรรคกิจสังคม จึงได้มีเรื่องระหองระแหงกับบรรดาพรรคร่วมรัฐบาลเสมอ ๆ โดยเฉพาะกับพรรคชาติไทย ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลที่ร่วมรับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจด้วยกัน ดังนั้นเมื่อเกิดกรณี นายวิศิษฐ์ ต้นสัจจา ซึ่งเป็นรัฐ

---

¹ โปรดอ่านคำวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ได้ใน วิเทศกรณีย์, สมบูรณ์คนฉลาด, "โครงการสินไทย" ในบันทึกเหตุการณ์ทางการเมือง : เมื่อสองนายพลเป็นนายกบฏวัติสามสมัย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โรงพิมพ์รวมการพิมพ์, 2524), หน้า 714-728. และในกรณีกลุ่มยัง เติร์กซึ่งให้การสนับสนุนพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการเสนอแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของทีมเศรษฐกิจ ภายใต้การนำของนายบุญชู หลายประการนั้น โปรดดูในบุญชนะ อัดถาวร, บันทึกเหตุการณ์ประวัติ 1-3 เมษายน 2524 กับข้าพเจ้า (กรุงเทพฯ : มูลนิธิบุญชนะ อัดถาวร เพื่อการศึกษาและวิจัย, 2525), หน้า 112-113.

มนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (แทนนายโกศล ไกรฤกษ์ ซึ่งย้ายไปเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ได้ขัดแย้งกับรัฐมนตรีว่าการฯ¹ คือ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ เกี่ยวกับการสั่งซื้อน้ำมันจากประเทศซาอุดีอาระเบีย และพรรคกิจสังคมต้องมัวหมองอย่างมากจากกรณีนี้โดยที่พล.อ.เปรม ในฐานะนายกรัฐมนตรีไม่ได้ดำเนินการเพื่อลดล้างความเสียหายดังกล่าว จึงนำความไม่พอใจแก่พรรคกิจสังคมภายใต้การนำของ تیم เศรษฐกิจ และนายบุญชู โรจนเสถียร จนถึงยกชวอนลาออกจากตำแหน่งทั้งหมดในรัฐบาล เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2524 เพื่อเป็นการประท้วงต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ผลพวงความขัดแย้งจาก การเข้าร่วมรัฐบาลพล.อ.เปรม ดิถสุลานนท์ ชุดที่ 1 (12 มีนาคม 2523 - 11 มีนาคม 2524) นั้น ทำให้บทบาทในทางการเมืองของนายบุญชู กับพรรคกิจสังคมในระยะต่อมาจึงเริ่มห่างเหินกันมากขึ้น ตามเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งภายหลังเหตุการณ์นายบุญชู และคณะลาออกแล้ว ก็เกิดกรณีปฏิวัติ 1-3 เมษายน 2524 ของกลุ่มนายทหารยังเติร์ก และเมื่อเหตุการณ์สงบก็จัดให้มีการเลือกตั้ง นายบุญชูก็ได้ร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคกิจสังคมแต่อย่างใด แม้แต่ในการตัดสินใจของพรรคกิจสังคมที่จะเข้าร่วมรัฐบาล พลเอกเปรม ดิถสุลานนท์ ชุดที่ 3 (19 ธันวาคม 2524-30 เมษายน 2526) นายบุญชูก็ได้เข้า

---

1 โปรตดูรายละเอียดในวิเทศกรรม และ สมบูรณ์ คนฉลาด, บันทึกเหตุการณ์ทางการเมือง : เมื่อสองนายพลเป็นนายกปฏิวัติสามสมัย, หน้า 769-799. และ ธวัชชัย จันทร์ศรี, เทเล็กซ์ อภัยศ หรือเพื่อชาติ (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์บางกอกสาส์น, 2524) ซึ่งในกรณีเทเล็กซ์นี้ คณะทหารยังเติร์กมีความรู้ลึกซึ้งรุนแรงมากกว่ามีการทุจริตกันขึ้น จนถึงออกมาให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในลักษณะข่มขู่ว่า "ทหารทนไม่ได้" โปรตดูใน ชัยอนันต์ สมุทวานิช, ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย, หน้า 112-113.

ร่วมรัฐบาลกับพรรคกิจสังคมแต่อย่างใด¹ แต่กลับมีบทบาทที่แยกออกจากพรรคกิจสังคมเด่นชัดมากขึ้น จนในที่สุดก็ลาออกจากพรรคกิจสังคมอย่างเด็ดขาด และไปก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่ในชื่อพรรคกิจประชาคม โดยดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค จนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะได้กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ต่อไปในบทที่ 5.

---

¹ นายบุญแห่ง ทองสวัสดิ์ รองหัวหน้าพรรคกิจสังคม ให้สัมภาษณ์ว่า ในการดำเนินการคัดเลือกบุคคลจากพรรคกิจสังคมเข้าร่วมรัฐบาลเปรม 7 นั้น นายกรัฐมนตรี พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ไม่ต้องการให้นายบุญชู เข้าร่วมในคณะรัฐบาลด้วย โปรดดูใน ทีวีศักดิ์ พันธุ์สุระ, "การต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคกิจสังคม, หน้า 217.

3.4 สรุปความคิดทางการเมืองของนายบุญชู โรจนเสถียร

3.4.1 ความคิดเห็นต่อระบอบประชาธิปไตย

โดยสรุปสำหรับนายบุญชู โรจนเสถียรแล้ว เห็นด้วยและสนับสนุนกับการที่ประเทศไทยปกครองตามระบอบประชาธิปไตย จากเหตุผลประการสำคัญดังกล่าวไว้ในกรณีการร่วมตั้งพรรคกิจสังคมกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชแล้ว อย่างไรก็ตาม สำหรับนายบุญชู เองแล้ว เขาเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยในไทยเป็นเพียงการย้ายโอนอำนาจการปกครองกันในกลุ่มผู้คน กลุ่มที่อยู่ในสังคมระดับสูง ประชาชนยังไม่มีส่วนร่วมเต็มที่ ดังที่นายบุญชูแสดงทัศนะไว้คือ

"เราเป็นประชาธิปไตยกันแต่ปาก หรือด้วยคำอ้าง ถึงเราจะมีองค์กรที่เขามีกันระบอบประชาธิปไตย ก็เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ได้อย่างกระท่อนกระแท่น ไม่เหมือนของบ้านเมืองอื่นเขา สรุปแล้วก็คือ ระบอบประชาธิปไตยของไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันก็มีใช้ประชาธิปไตยที่เขาหมายกัน หากแต่เป็นการย้ายโอนอำนาจการปกครองกันระหว่างบุคคล กลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในระดับเบื้องสูงของสังคมเท่านั้น ส่วนราษฎรธรรมดาซึ่งชอบยกให้เป็นเจ้าของประเทศนั้น มิได้มีสิทธิ์มีเสียงกันในการปกครองที่แท้จริง แต่อย่างใดทั้งสิ้น"¹

นอกจากเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยของไทยเราประชาชนธรรมดายังไม่ค่อยมีส่วนร่วมมากแล้ว นายบุญชู ยังเห็นว่า แม้จะเป็นระบอบประชาธิปไตยของกลุ่มบุคคลระดับบนของสังคมแล้ว ระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวยังขาดซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง ขาดความมั่นคงและต่อเนื่อง จึงทำให้ระบอบการปกครองประชาธิปไตยไม่เจริญเติบโต ซึ่งนายบุญชูเห็นว่า เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะระบอบประชาธิปไตย

¹ อภิวัฒน์ วรรณกร, ชีวิต ผลงานและแนวคิดของบุญชู โรจนเสถียร, หน้า 208.

ที่ได้มาแต่แรกเริ่มเปลี่ยนการปกครองนั้น เริ่มมาจากส่วนยอดของสังคม ประชาชนระดับล่างยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยร่วมกัน ประชาธิปไตยที่มีจึงไม่สามารถจะแทรกเข้าถึงประชาชนในระดับล่างของสังคมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ

ด้วยอุดมการณ์และความเชื่อต่อระบบการปกครองประชาธิปไตยเช่นนี้ นายบุญชูจึงได้เสนอถึงแนวทางในการพัฒนาระบบการปกครองของไทย ให้นำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ว่า

"จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วทุกท้องที่ตั้งแต่ระดับตำบล จัดตั้งองค์การปกครองที่ประกอบด้วยบุคคลซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมา ซึ่งการสร้างฐานประชาธิปไตยจากระดับนี้จะทำให้ประชาชนจากสังคมระดับล่างได้สัมผัสและเรียนรู้กับคุณค่าของระบอบการปกครองประชาธิปไตย เมื่อประชาชนรู้ซึ่งในคุณค่าของประชาธิปไตย จนทราบว่ามีความหมายต่อชีวิตตนหรือเป็นวิถีชีวิตแล้ว ก็จะเข้าใจและรู้สึกทรวงแทนสิทธิในการเลือกตัวแทนของตน และเมื่อรู้ซึ่งถึงคุณค่าของการใช้สิทธิเลือกผู้ปกครองของตนแล้วจะทำให้ตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทน โดยคำนึงและยึดแนวนโยบายและวิธีการแก้ไข้ปัญหาเป็นหลัก เมื่อนั้นระบอบประชาธิปไตยจะเป็นระบอบที่นำมาซึ่งรัฐบาลที่มีเสถียรภาพ มีนโยบายที่ถูกต้องเหมาะสมตรงตามความต้องการของประชาชน"¹

จากทัศนะของนายบุญชูเช่นนี้จึงสามารถพิจารณาแนวความคิดต่อระบอบประชาธิปไตยของนายบุญชูได้ชัดเจนว่านายบุญชูเชื่อมั่นว่าประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้นจะต้องเริ่มจากสังคมระดับล่าง โดยเฉพาะการเลือกตั้งจากระดับการปกครองท้องถิ่นในระดับองค์การเล็กที่สุด คือ สภาตำบล เรื่อยมาจนถึงระดับชาติในระดับสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะทำให้รัฐบาลที่เกิดขึ้นมีเสถียรภาพมากขึ้น

¹ บุญชู โรจนเสถียร, "อนาคตทางเศรษฐกิจและการเมืองไทย", ปาฐกถา ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (10 ธันวาคม 2524) ตีพิมพ์ และอ้างใน อภิวัฒน์ วรรณกร, ชีวิต ผลงานและแนวคิดของบุญชู โรจนเสถียร, หน้า 209.

นายบุญชู ได้ให้ความเห็นต่อบทบาทขององค์กรระดับตำบลที่จะสามารถพัฒนาระบบประชาธิปไตย และเป็นการกระจายอำนาจการปกครองด้วย ว่าการได้ดำเนินการไว้แล้วในช่วงที่ร่วมรัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ในฐานะรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ คือ

"ในช่วงที่ผมเป็นรองนายกนั้น ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางด้านการบริหารต่างๆ ให้กระจายออกไปสู่ท้องถิ่น ความคิดของผมก็ยังคงเป็นความคิดที่ต้องการกระจายอำนาจไปสู่อำเภอ เพื่อให้ท้องถิ่นในระดับตำบลมีโอกาสได้ดำเนินงานในแขนงต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่นั้นได้เสร็จสิ้น ไม่เป็นการรวมเอางานไว้ส่วนกลางซึ่งทำให้ทุกอย่างล่าช้าเป็นการดำเนินการที่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน เพราะคนที่อยู่ส่วนกลางของกรุงเทพฯ ย่อมไม่รู้เรื่องราวความเป็นไปของประชาชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน ตำบล แนวความคิดประชาธิปไตยมันก็ต้องเป็นไปแบบนี้"¹

ด้วยการยึดมั่นขององค์กร สภาตำบลนี้ โครงการที่นายบุญชู ผลักดันผ่านพรรคกิจสังคมขึ้นมาตอบสนองแนวความคิดการพัฒนาประชาธิปไตยในทัศนะตนก็คือ โครงการเงินผันเมื่อนายบุญชูเข้าร่วมรัฐบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519, 2522-2523 และแม้กระทั่งปัจจุบัน นโยบายผันเงินจากส่วนกลางสู่ภาคชนบท ก็ยังปรากฏอยู่ในนโยบายพรรคกิจประชาคม ซึ่งปัจจุบันนายบุญชู เป็นหัวหน้าพรรคและเป็นบุคคลหลักในการกำหนด ปณิญา และนโยบายของพรรคกิจประชาคม

นายบุญชู ให้เหตุผลว่า เหตุที่โครงการเงินผันนี้จะต้องจัดทำจากระดับสภาตำบล ซึ่งเป็นทั้งผู้คิดโครงการ จัดทำและบริหารโครงการด้วยตัวแทนของประชาชนในตำบลนั่นเอง ทำให้สามารถจะบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาประสิทธิภาพสภาตำบล อีกทั้งประการสำคัญคือ โครงการเงินผันจะสามารถสร้างความสำนึกทางการเมืองแก่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยขึ้นได้ ดังนั้นสภาตำบลจึงเป็นองค์กรสำคัญของความสำเร็จในการบริหารงานและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในทัศนะของนายบุญชู โรจนเสถียร

1 สัมภาษณ์ บุญชู โรจนเสถียร, 1 พฤศจิกายน 2529.

3.4.2 ความคิดต่อระบบสังคมนิยม¹

นายบุญชูได้นิยาม "สังคมนิยม" (Socialism) ว่า มีใช้ระบบการเมืองอย่างที่คุณส่วนมากเข้าใจ แต่สังคมนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจระบบหนึ่งในกระบวนการระบบเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น และประการสำคัญคือสังคมนิยมนี้มีนัยทางการเมืองแฝงอยู่ด้วยซึ่งนัยทางการเมืองดังกล่าวหมายถึง กระบวนการทางการเมืองที่มุ่งจะบรรลุถึงสังคมที่ปราศจากชั้นวรรณะ โดยยึดมั่นในหลักการที่ว่าปัจจัยในการผลิต พึ่งอยู่ในความครอบครองและในความควบคุมดูแลของสาธารณะ เพื่อลดและละลายระบบชนชั้นให้หมดสิ้นไปในที่สุด ดังนั้นนัยนี้ นายบุญชูเห็นว่าสังคมนิยมจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มุ่งส่งเสริมการอยู่กินดีของปัจเจกชน และเป็นปรัชญาที่เปี่ยมไปด้วยความปราชัยธรรม และเป็นทฤษฎีขั้นแรกขั้นหนึ่งซึ่งส่งเสริมปัจจัยสำคัญให้การผลิตตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลอีกด้วย

นายบุญชู ได้ให้ความเห็นว่า ระบบสังคมนิยมซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจในทัศนะของตนนั้น สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้ เพราะเมื่อพิจารณาความหมายของสังคมนิยม ในแง่ของระบบเศรษฐกิจที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่มวลมนุษย์แล้ว สังคมนิยมก็ย่อมเป็นสิ่งที่ดีสำหรับประเทศไทย เพราะประเทศเรายังต้องการความเป็นธรรมทางสังคมอีกมาก ดังจะพิจารณาได้จาก ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชาวไร่ชาวนาที่ยังเสียเปรียบด้านต่างๆ อีกมากต่อชนชั้นระดับบนของสังคมที่มีฐานะ แต่อย่างไรก็ตามขณะเดียวกันชนชั้นชาวไร่ชาวนาดังกล่าวก็ยังคงกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินอยู่ ดังนั้นหากจะนำระบบสังคมนิยมมาใช้กับประเทศไทย โดยที่สภาพโครงสร้างสังคมยังอยู่เช่นนั้นก็จะขัดกับประชาชนเหล่านั้น จึงควรจะนำมาใช้โดยอาศัยวิธีการของระบบสังคมนิยมบางวิธีเท่านั้น มีใช้เข้ามาทั้งระบบ

¹ บุญชู โรจนเสถียร, สังคมนิยม : เอกสารเผยแพร่ของพรรคกิจสังคม เล่มที่ 12 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยามรัฐ, มปท.)

ด้วยเหตุนี้ แม้นายบุญชู จะเห็นว่าระบบสังคมนิยมจะเหมาะสมสำหรับการนำมาใช้กับประเทศของเรา แต่ก็ต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ และไม่ควรรออย่างยั้ง ที่จะมุ่งใช้ระบบสังคมนิยมอย่างฉับพลันทันด่วน แต่ควรจะเดินเข้าสู่ระบบสังคมนิยมด้วยวิถีทางของ "ระบบผสม" ซึ่งระบบผสมนี้ นายบุญชูได้เสนอไว้ในการแก้ไขปัญหาาระบบเศรษฐกิจในทัศนะตนไว้ว่า

"แนวทางแก้ไขที่ผมว่ามันต้องยึดแนวความคิดของสังคมนิยม แต่วิธีการทำนั้นไม่จำเป็นต้องเดินไปตามแบบของแนวทางสังคมนิยมของผู้อื่นที่เขาทำกันอยู่ เช่น ให้รัฐเข้ามาดำเนินการรวบรวมทุนรอนเข้าเป็นของรัฐหมด แล้วก็ทำการแจกแจงการดำเนินงานอย่างรัฐที่ดำเนินการในรูปแบบของคอมมิวนิสต์นั้น เราไม่จำเป็นต้องเดินตามแนวนั้น เราควรเดินไปตามแนวที่สังคมของเราถือว่าเป็นสิ่งที่เขาอยากทำจริงไว้ สถาบันสำคัญหลายต่อหลายอย่างตามขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของเรา เราจะต้องรักษาทำจริงไว้

ดังนั้น แนวทางของเราที่จะเหมาะสมกับแนวทางของเรา น่าจะเป็นแนวทางที่เรียกว่า "แนวทางปฏิรูปสังคม" ในทางที่จะช่วยให้ความเป็นธรรมเกิดขึ้นได้ แล้วยังยึดถือเอาระบอบของทุนนิยมเข้ามาดำเนินการเข้าใช้ได้ ไม่ไปกระเทือนกรรมสิทธิ์ของบุคคลหรือสิทธิของบุคคลนั้น เป็นเรื่องซึ่งเราก็คงว่าเหมาะสมกับสภาพการณ์ของบ้านเมืองหรือเหมาะสมกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของเรา"¹

ในทางปฏิบัตินั้น นายบุญชู ได้กล่าวถึงระบบสังคมนิยมว่าตนศึกษาและสั่งสมแนวความคิดดังกล่าวมานานและหลายทางด้วยกัน วิธีทางหนึ่งก็คือการที่นำเอากลุ่มบุคคลในแนวทางสังคมนิยม เช่น ยอดธง ทับทิวไม้ และทวีป วรดิลก มาคุยแลกเปลี่ยนกันเป็นระยะๆ แล้วจึงนำมาปรับใช้ในการทำงานของตน ว่า

¹ สัมภาษณ์นายบุญชู โรจนเสถียร, 21 ตุลาคม 2529.

"คุณยอดตรงนั้น ผมติดตามงานของแกมานานแล้ว ด้านการขีดเขียน แนวความคิดทางสังคมนิยมของคุณยอดตรง ก็เป็นแนวความคิดที่ผมได้เอามาใช้ในการทำงาน เพราะว่าคุณยอดตรงมีความชำนาญในการต่อสู้กับการขัดขวางหรือการขัดแย้งต่างๆ ของฝ่ายตรงข้าม แล้วก็เห็นว่าเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้เข้าใจว่าการเคลื่อนไหวของฝ่ายสังคมนิยมนั้นจะมีจุดบกพร่องตรงไหน แล้วก็ไม่ต้องคล้อยกับความเป็นไปของสังคมหรือความเชื่อถือของวัฒนธรรมของเราในกรณีใดบ้าง เราได้มีโอกาสนี้ได้แยกแยะในแนวความคิดต่างๆ เหล่านี้

ส่วนคุณทวีป วรดิลก แก่ก็เคยมีแนวความคิดอย่างนี้ แต่แกหนักไปทางเกี่ยวกับปัญหาทางสังคมเกี่ยวกับกฎบัตรกฎหมาย เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ต่างๆ"¹

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้นักบุคคลที่นายบุญชูกล่าวถึง หลายคนเข้าเป็นสมาชิกพรรคกิจประชาคมตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งพรรค ดังนั้น สายตาบุคคลนอกที่มองนายบุญชูจึงมองด้วยความระแวงระวังว่านายบุญชู นั้น มีแนวความคิดโน้มเอียงไปทางระบบสังคมนิยม² หรือไม่ ซึ่งนับว่าผิดไปจากความคิดสังคมนิยมในทัศนะของนายบุญชูมากที่คิดว่าเป็นเพียงระบบเศรษฐกิจ

3.4.3 ความคิดเห็นต่อพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

นายบุญชู ขยายความต่อแนวความคิดพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ต่อไปว่า เมื่ออุดมการณ์และแนวทางของประชาธิปไตย ได้ปฏิบัติจนเป็นที่คุ้นเคยและซึมซาบในหมู่ประชาชนจนสามารถหยั่งลึกอยู่ทุกตำบลแล้ว พรรคการเมืองก็จะมีโอกาส

¹ เรื่องเดียวกัน.

² โปรตดู บุญชนะ อัครถาวร, บันทึกการปฏิวัติ 1-3 เมษายน 2524 กับข้าพเจ้า, หน้า 75 และ "บุญชู คัมแบ็ค: การผสมผสานระหว่างสังคมนิยมกับทุนนิยม", น้าทาง 22 (26 พฤษภาคม - 1 มิถุนายน 2529), หน้า 17-18.

เป็นพรรคการเมืองที่มีประชาชนเป็นรากฐานแผ่กระจายอยู่ทุกหมู่บ้าน และความอยู่รอดและการเติบโตของพรรคการเมือง ก็ขึ้นอยู่กับแนวความคิด นโยบายและวิธีการแก้ไขปัญหาของพรรคการเมืองนั้นจะมอบหมายให้สมาชิกพรรคเข้าไปแพร่กระจายหรือเผยแพร่แนวความคิดในการแก้ไขนั้นไปสู่ประชาชน และประการสำคัญก็คือสามารถนำแนวความคิดนั้นไปปฏิบัติ ดังเช่นที่นายบุญชูได้ให้ความเห็นไว้ คือ

"การเผยแพร่แนวความคิด ก็เพื่อให้คนเชื่อ และยอมรับว่าเป็นแนวความคิดที่ถูกต้อง ซึ่งเมื่อมีคนเชื่อและยอมรับกันมากก็จะสนับสนุน รวมทั้ง เข้าเป็นสมาชิก เป็นสมาชิกมากเท่าไร การเผยแพร่แนวความคิดก็ยิ่งแพร่หลายมากเท่านั้น และเมื่อมีสมาชิกมากขึ้นเรื่อยๆ พรรคการเมืองก็จะเป็นปีกแน่นมีความมั่นคง มีความก้าวหน้าเติบโต การนำแนวความคิดออกปฏิบัติคือการดำเนินการตามแนวคิดนั้น เมื่อได้รับอำนาจให้ทำหน้าที่บริหาร คือเป็นรัฐบาล

อุดมการณ์ประชาธิปไตย จะบรรลุผลก็ด้วยเจตนาและความแน่วแน่ของพรรคการเมือง ที่จะดำเนินการเผยแพร่แนวความคิด และนำความคิดไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อเนื่องกันไปโดยไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีความผาสุก สังคมมีความเป็นธรรม"¹

จะเห็นได้ว่า นายบุญชู ได้ให้ความสำคัญแก่พรรคการเมืองในฐานะองค์กรเผยแพร่แนวความคิดประชาธิปไตยสู่ประชาชนมาก โดยเฉพาะหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพรรคการเมืองก็คือ การสามารถนำความคิด นโยบายของพรรคไปแปรสู่การปฏิบัติในฐานะรัฐบาล

1 อภิวัฒน์ วรรณกร, ชีวิต ผลงาน และแนวคิดของบุญชู โรจนเสถียร,

นายบุญชูมีความเห็นว่า การพัฒนาระบบพรรคการเมืองให้เจริญเติบโต มีอายุยืนนานมีความมั่นคง เป็นที่เชื่อถือของประชาชน เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อระบอบประชาธิปไตย และต่อความมั่นคงของประเทศ เพราะถ้าประชาชนสิ้นหวังต่อพรรคการเมืองก็จะส่งผลกระทบต่อระบอบประชาธิปไตย และเมื่อประชาชนปฏิเสธการต่อสู้ทางสภา ปฏิเสธพรรคการเมือง และปฏิเสธระบอบประชาธิปไตยก็จะไปสนับสนุนการต่อสู้ด้วยวิธีนอกกฎหมายมากยิ่งขึ้น

เมื่อพูดถึงแนวทางที่ถูกต้องของพรรคการเมือง ที่จะสร้างความศรัทธาให้กับประชาชนได้นั้น นายบุญชูมีความเห็นว่า การดำเนินงานของพรรคการเมืองจะบรรลุผลตามเป้าหมาย จำเป็นต้องสร้างฐานให้มั่นคง ด้วยการได้รับการสนับสนุนจากประชาชนให้มากที่สุด ทำให้ประชาชนเข้าใจและเห็นด้วย พร้อมทั้งให้การสนับสนุนนโยบายของพรรคการเมืองอย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตาม นายบุญชู มีความเห็นว่าการที่ประชาชนจะมีความเชื่อศรัทธาและมีความรู้สึกผูกพันต่อพรรคการเมืองนั้น พรรคการเมืองจะต้องสร้างองค์คุณที่สำคัญ 3 ประการให้สำเร็จ คือ¹

1. อุดมการณ์ หรือแนวความคิดในการแก้ไขปรับปรุงสังคมของพรรค จะต้องกำหนดขึ้นอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพเป็นจริงของสังคม ตรงตามความประสงค์ ความต้องการของประชาชนในแต่ละยุค แต่ละสมัย

2. มีการจัดตั้งองค์การบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทำหน้าที่เผยแพร่แนวความคิด เพื่อขยายความเชื่อถือขยายสมาชิกพรรคให้แพร่กระจายไปอย่างกว้างทั่วประเทศ รวมทั้งจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์การบริหารพรรคที่ชัดเจน และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์นั้นอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ การดำเนินการบริหารจะต้องมีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบหรือวัดผลการบริหารได้ทุกระยะ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 212-213.

3. สมาชิกยึดมั่นในแนวความคิด มีวินัย มีความเป็นเอกภาพ
ทางความคิดและการปฏิบัติตามแนวความคิดนั้น

3.4.4 แนวทางแก้ไขระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจกรณีเกิดวิกฤติการณ์

ในกรณีที่ประเทศประสบปัญหาวิกฤติการณ์ด้านเศรษฐกิจหรือด้านการเมืองขึ้นในโอกาสต่างๆ นายบุญชู ได้ให้ข้อเสนอแนะการแก้ไขว่า จะต้องนำแนวคิด "เศรษฐกิจน่านการเมือง" มาใช้ในการแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น คือ

"... เราควรเปลี่ยนวิธีการทำงานหรือแนวความคิดของเราเสียใหม่ คือเปลี่ยนมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดการปฏิบัติทางการเมือง แทนที่จะปล่อยให้การเมืองเป็นตัวกำหนดทิศทางของการดำเนินงานทางเศรษฐกิจ ถึงเวลาที่จะต้องจัดระบบการเมืองที่เอื้ออำนวยให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่"¹

ข้อเสนอนี้ของนายบุญชู ก็เนื่องมาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในการร่วมรัฐบาลที่ผ่านมากับพรรคกิจสังคมในฐานะรองนายกรัฐมนตรี ฝ่ายเศรษฐกิจที่มีประสบการณ์การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจกับปัญหาทางการเมืองมาแล้วประการหนึ่ง ประกอบกับการได้รับประสบการณ์จากการบริหารงานธุรกิจเอกชนในธนาคารกรุงเทพ จำกัด ทำให้เขาเห็นว่า หากรัฐบาลนำเอาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ มาเป็นตัวกำหนดการปฏิบัติทางการเมือง แทนการปล่อยให้สถานการณ์การเมืองเป็นตัวกำหนดทิศทางของการดำเนินงานทางเศรษฐกิจ จะเป็นแนวทางที่เหมาะสมกว่ากับสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยเรา

¹ บุญชู โรจนเสถียร "การเมืองนอกสภากับปัญหาด้านการพัฒนาแนวนโยบายและการบริหารงานด้านเศรษฐกิจ" ใน อภิวัฒน์ (นามปากกา), ชีวิต ผลงาน และแนวความคิดของบุญชู โรจนเสถียร (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์อิมเมจ, 2525), หน้า 136.

นายบุญชูชี้ว่า "แนวคิด" นี้จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนเสียก่อนว่า "การสร้างระบบที่มีเศรษฐกิจเป็นตัวนำ และการเมืองเป็นตัวตามนี้ มิได้หมายความว่า จะต้องมีการปกครองอย่างผิดรูปผิดร่างจนจำไม่ได้ ที่สำคัญที่สุดของแนวความคิดนี้ก็คือ ไม่ว่าจะ เป็นระบบใดก็ตามสำคัญแต่ว่าระบบนั้นจะต้องสามารถยึดเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นจุดตัดสินใจก่อนหรือเป็นจุดที่อยู่เหนือเหตุผลทางการเมือง"¹

ข้อเสนอนี้ของนายบุญชูคือ แนวความคิดที่มุ่งเน้นและต้องการให้รัฐบาลพยายามบริหารงานการเมือง หรือจัดระบบการเมืองให้เอื้ออำนวยโอกาสให้แก่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มากที่สุดนั่นเอง

"จะต้องจัดระบบการเมืองที่เอื้ออำนวยโอกาสให้แก่การพัฒนาเศรษฐกิจมากที่สุดระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพ ระบบการเมืองที่สามารถระดมสรรพกำลังและความคิดของคนในชาติได้มากที่สุดและระบบการเมืองที่มีความคล่องตัว มีความฉับไวในการตัดสินใจปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่สะสมกันมานานให้แก่อย่างได้ผล ถ้าเรายอมรับกันว่าจุดหมายปลายทางหรือยอดปรารถนาสูงสุดของการปกครองคือความอยู่ดีกินดีและความปลอดภัยของประชาชนแล้ว เราก็ต้องยอมรับว่า ระบบการเมืองที่จะเอื้ออำนวยโอกาสให้แก่การพัฒนา เศรษฐกิจตามเป้าหมายประการดังกล่าวนี้ เป็นระบบการเมืองในอุดมคติของชาติเรา"²

3.4.5 ข้อเสนอแนะในการบริหารประเทศ

ในท้ายสุดสำหรับนายบุญชูแล้ว เมื่อได้เสนอการจัดระบบการเมืองเข้ามาแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ของสังคมไทยแล้ว "ข้อเสนอแนะ" ของเขาในการนำเสนอความคิด ที่เขาเห็นว่า "ควรจะเป็น" พอลจะแยกประเด็นตามหัวข้อต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1 เรื่องเดียวกัน.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 138.

(1) นโยบายด้านเศรษฐกิจที่ดีที่รัฐบาลควรจะทำ :

โดยในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบในด้านเศรษฐกิจของรัฐบาล ในช่วงหนึ่งนั้น รัฐบาลในทัศนะของบุญชูควรวาดำเนินนโยบายเศรษฐกิจในแนวทางสำคัญ ดังนี้

- ก. กระตุ้นให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจขยายตัวเพิ่มมากขึ้น
- ข. ลดช่องว่างระหว่างคนมีกับคนจนให้แคบลงด้วยมาตรการต่างๆ เช่น เก็บภาษีทางตรงให้ได้มากขึ้น และจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและบริการทางแพทย์อย่างสมบูรณ์ เป็นต้น
- ค. เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของทุกหน่วยงาน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของรัฐ พร้อมทั้งจัดให้มีการปฐมนิเทศและเลื่อนขั้นตามผลงานและความสามารถอย่างแท้จริง ไม่มุ่งที่จุดอาวุโสในการกำหนดอันดับความสำคัญของการพิจารณา
- ง. ขจัดความล้าหลังในชนบทให้หมดสิ้นไป เช่น ขจัดความแห้งแล้ง และความกันดาร แก้ความไม่สะดวกและไม่ประหยัด ในด้านการคมนาคม เพิ่มบริการด้านการศึกษาและสาธารณสุข เป็นต้น
- จ. การสร้างงานในชนบท เพื่อให้ประชาชนมีงานทำและมีรายได้เพิ่มในช่วงว่างงานจากไร่จากนาให้มากขึ้น และในขณะเดียวกันก็ดำเนินนโยบายประกันราคาผลผลิตทางเกษตรที่สำคัญ เพื่อเป็นหลักประกันในการประกอบอาชีพของเกษตรกร ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ
- ฉ. แก้ปัญหาค่าครองชีพสูง ด้วยการขจัดตัวการที่ทำให้สินค้ามีราคาแพง โดยเฉพาะน้ำมัน โดยจะไม่พึ่งน้ำมันอย่างที่มาแล้วอีกต่อไป ให้หันมาใช้ทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศเป็นพลังงานทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลให้มีงานทางอุตสาหกรรมให้คนทำเพิ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมให้มีรายได้สูงพอที่จะใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าอุปโภคได้พอเพียง

(2) รัฐบาลที่ดี¹

ในทัศนะของนายบุญชูนั้น ผู้บริหารประเทศไทยที่เหมาะสมกับสถานการณ์และเป็นรัฐบาลที่ดีนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

"ผมเห็นว่า คุณสมบัติของรัฐบาลที่ดีสำหรับสังคมหนึ่ง จะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของสังคมนั้นๆ มิฉะนั้นแล้ว คงจะไม่สามารถนำรัฐนาวาได้คลื่นลม และเดินทางไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ผมว่าคุณสมบัติของรัฐบาลที่ดีโดยเฉพาะของบ้านเรานั้น มีอยู่ 4 ประการ คือ เป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบสูง มีความสามารถดี และมีสุจริตธรรม"²

โดยทัศนะของนายบุญชู รัฐบาลที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

ก. เป็นรัฐบาลประชาธิปไตย คุณสมบัติข้อนี้ นายบุญชูถือได้ว่ามีความสำคัญมาก แต่ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ เป็นประชาธิปไตยครึ่งใบหรือเต็มใบ แต่อยู่ที่ความเป็นประชาธิปไตยในทางนโยบายและการปฏิบัติ คือ

- รัฐบาลจะต้องให้หลักประกันแก่ประชาชนและส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์
- รัฐบาลจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและสื่อสารมวลชนที่แสดงออกอย่างมีความรับผิดชอบ อย่างปราศจากอคติ และด้วยความบริสุทธิ์ใจภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

¹ พอล ลีธิวานาย เคยเสนอไว้ในหนังสือรวมบทความของตนใน

"Essential Politics : An Asian View on Political System."

² อภิวัฒน์ วรรณกร, ชีวิต ผลงานและแนวความคิดของบุญชู โรจนเสถียร, หน้า 26.

- รัฐบาลจะต้องยอมรับวิธีการตัดสินปัญหาของบ้านเมือง ด้วยกระบวนการและวิถีทางประชาธิปไตย ซึ่งมีองค์ประกอบแห่งอำนาจที่แยกกันอยู่ 3 ทาง คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ การกระทำที่นอกกระบวนการ และไม่เป็นตามวิถีทางดังกล่าว เป็นสิ่งที่ไม่พึงต้องยอมรับ และต้องไม่สนับสนุนให้มีขึ้นอย่างจำเจอย่างเห็นกันอยู่

- รัฐบาลที่ดีต้องถือว่า ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบของการหันหน้าเข้าหากัน เป็นระบอบที่เปิดเผยไม่มีลับลมคมnyi มุ่งเอาผลประโยชน์ของชาติบ้านเมืองเป็นเกณฑ์ในการผ่อนปรนเข้าหากัน

- รัฐบาลจะต้องวางแผน และดำเนินการพัฒนาประเทศ โดยสนใจคำนึงถึงประชาชนส่วนใหญ่ และประชาชนกลุ่มที่ตกอยู่ในฐานะต่ำต้อยเสียเปรียบเป็นพิเศษ

- รัฐบาลต้องยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ว่า การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือแม้การอยู่หรือการไปของรัฐบาล หากเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว ก็ถือว่าเป็นเกียรติยศและเป็นคุณธรรมที่พึงภาคภูมิ ต้องสนับสนุนสร้างขึ้นเป็นวัฒนธรรมประจำใจของทุกคน ไม่ใช่เรื่องให้เห็นกันว่ายายหน้าหรือเสียหายแต่ประการใดทั้งสิ้น

ข. เป็นรัฐบาลที่มีความรับผิดชอบสูง ในทัศนะของบุญชู ความรับผิดชอบสำคัญของรัฐบาล ควรจะประกอบด้วยความรับผิดชอบในการกิจต่อไปนี้คือ

- ปกป้องประชาชน คือ การให้ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินแก่ประชาชน ทั้งที่เกิดจากผู้รุกรานภายนอก และจากภัยอันตรายต่างๆ ภายใน รวมทั้งการคุ้มครองประชาชนให้รอดพ้นจากการเอาเปรียบทุกด้าน

- กระจายความเป็นธรรมอย่างทั่วถึง หมายถึง ความเป็นธรรมทั้งในด้านกฎหมาย ความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ และความเป็นธรรมในการอำนวยความสะดวกบริการนานาประการที่รัฐพึงอำนวยความสะดวก

- ต้องให้การศึกษาและความเข้าใจแก่ประชาชนให้มากที่สุด รัฐบาลที่ดีต้องรับผิดชอบในการจัดให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ฟังจะรู้ และต้องรับผิดชอบในภาวะการดำรงชีพของประชาชนทุกหมู่เหล่า ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาสให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างแท้จริง
- รับผิดชอบต่อการอำนวยความสะดวกช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ เพื่อให้กลุ่มชนเหล่านี้สามารถยืนขึ้นช่วยตนเอง และสร้างสรรความเจริญให้แก่ตนเองได้ต่อไป
- ต้องรับผิดชอบต่อความคุ้มครองต่อผู้ที่ประกอบอาชีพและทำมาหากินด้วยความสุจริต เพื่อให้กำลังใจ และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการที่สุจริตสามารถขยายกิจการของตนเพื่อความเจริญต่อส่วนรวม

ค. เป็นรัฐบาลที่มีความสามารถ : นายบุญชู ให้ความเห็นว่า คุณสมบัติข้อนี้มีความสำคัญไม่น้อยกว่าคุณสมบัติข้ออื่นๆ เพราะแม้จะเป็นประชาธิปไตย หรือมีความรับผิดชอบต่อผู้ใดก็ตาม แต่ถ้าบุคคลที่ประกอบขึ้นเป็นคณะรัฐบาลไม่มีความสามารถพอแล้ว ก็ยากที่จะบริหารประเทศให้บรรลุเป้าหมายได้ นอกจากนี้ นายบุญชูยังแสดงความเห็นว่า "ความสามารถของรัฐบาลนั้น นอกจากความสามารถในการบริหารบ้านเมืองตามนโยบายที่ได้กำหนดขึ้นแล้ว รัฐบาลต้องมีความสามารถในการเผชิญกับปัญหาต่างๆ อย่างไรก็ดี เชื่อกันว่า หากสิ่งใดเป็นความถูกต้อง ชอบธรรมและเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่คนส่วนใหญ่ของประเทศแล้ว รัฐบาลจะต้องเดินหน้าต่อไปอย่างเด็ดเดี่ยวและไม่หยุดยั้ง"

ง. มีสุจริตธรรม รัฐบาลที่ดีต้องประพฤติธรรมอันสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ นัยนี้หมายความว่า การกระทำทุกอย่างจะต้องเป็นการกระทำที่สุจริตปราศจากเล่ห์กลไม่ว่าจะเป็นไปในทางการเมืองหรือในทางใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องไม่เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม หากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นตามวิสัยแห่งบุุคคลก็พร้อมที่จะรับผิดชอบและปรับปรุงแก้ไข ไม่ลุ่มหลงในตนหรือมีทิฐิยึดมั่นแต่ในความคิดของตน

สุจริตธรรมประการสำคัญสุดท้ายได้แก่ "มือสะอาด" คือต้องไม่ทุจริต คอรัปชั่นโดยเด็ดขาด หากปรากฏว่ามีบุคคลในคณะรัฐบาลทุจริตคอรัปชั่น ก็จะต้องกำจัดออกไปทันทีเพราะทุกคนที่เข้ามาร่วมงานกัน ต่างก็ได้ให้สัญญาว่าจะเข้ามารับใช้บ้านเมืองด้วยความซื่อสัตย์สุจริตถือประโยชน์ของชาติเป็นประโยชน์สูงสุดเหนือพรรคเหนือพวก และเหนือประโยชน์ตน

นายบุญชูเห็นว่า

"การแก้ปัญหาของบ้านเมืองนั้น ใช่ว่าจะแก้ได้ตั้งใจนึกหรือหันทีหันใดทุกเรื่อง ไปก็หาไม่ ไม่ว่านโยบายของรัฐจะเลอเลิศสักเพียงใดก็ตาม รัฐบาลก็จำต้องมีเวลาพอที่จะดำเนินการตามนโยบายนั้น ผลจึงจะบังเกิดตามที่หวัง" 1

เขาสรุปว่า

"รัฐบาลที่ดีนั้น หาใช้สิ่งวิเศษวิโสประการใดไม่ ที่แท้ก็คือ คณะบุคคลที่ก่อปรด้วยสุจริตธรรม และพร้อมด้วยความสามารถในการสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชนนั่นเอง ซึ่งก็ตรงกับคำกล่าวของ โธมัส เจฟเฟอร์สัน ที่ได้กล่าวไว้ว่า การพิทักษ์ชีวิตมนุษย์ และอำนวยความสะดวกแก่มนุษย์ต่างหาก ที่เป็นธรรมประสงค์ประการแรกและประการเดียวของรัฐบาลที่ดี" 2

(3) นายกรัฐมนตรีหัวหน้าฝ่ายบริหารที่ดี

เมื่อเขาเสนอลักษณะของรัฐบาลที่ดีแล้ว บุญชูได้เสนอภาพของหัวหน้าฝ่ายบริหารที่ดี คือ

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

2 เรื่องเดียวกัน.

"นายกรัฐมนตรีในอนาคตของเรา จะต้องเป็นบุคคลที่มีความเด็ดขาดในการตัดสินใจ มีฐานทัศนวิสัยกว้างขวาง สามารถวิเคราะห์ปัญหาทุกด้านได้รอบคอบทุกแง่ทุกมุม นอกจากนั้น ยังจะต้องเชี่ยวชาญในกิจการนอกประเทศด้วย และที่สำคัญที่สุดยังต้องเป็นบุคคลที่มความกล้าหาญพอที่จะยืนหยัดรับผิดชอบในการกระทำของตนของเด็ดเดี่ยวและมั่นคง ทั้งจะต้องเป็นผู้ที่มีศิลปะในการครองใจคนอย่างยอดเยี่ยม กล่าวคือเป็นบุคคลที่นั่งอยู่ในหัวใจคน ไม่ใช่ที่นั่งอยู่บนหัวคนนั่นเอง ซึ่งแม้ในคราวที่ต้องตัดสินใจเรื่องคอขาดบาดตาย หรือกระทบกระเทือนถึงความเป็นอยู่ของมวลชนทั่วทั้งประเทศ นายกรัฐมนตรีก็ต้องสามารถเลือกเส้นทางที่จะยังความเดือดร้อนต่อประชาชนแต่น้อยที่สุดเสมอ"¹

ก่อนที่จะได้นายกรัฐมนตรีที่ตั้น นายบุญชู ได้ตั้งประเด็นเกี่ยวกับนายกรัฐมนตรีไว้ดังนี้²

ก. นายกรัฐมนตรีควรวางวิถีบังคับประชาชนให้ยกงานต่อเหตุผล และต่อการกระทำต่างๆ ของตนเพียงใด จึงจะเป็นการพอเหมาะพอควร สมเหตุสมผล พอที่ประชาชนจะยอมรับได้: เขาเห็นว่า การขังใจในเรื่องอย่างนี้ไม่ใช่ของง่ายเพราะขึ้นอยู่กับความพอดี แต่ถึงอย่างไรก็เป็นเรื่องที่เขาจะมองเห็นและเข้าใจได้เหมือนกัน อย่างกรณีรัฐบาล พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ตัดสินใจบังคับให้ประชาชนเสียภาษีน้ำมันเพิ่มขึ้น ทั้งๆ ที่ประชาชนกำลังได้รับความเดือดร้อนจากการที่ราคาน้ำมันแพงขึ้นไปเป็นเท่าๆ ตัวอยู่ แล้ว โดยอ้างว่าเพื่อประหยัดการใช้น้ำมันและเพื่อรัฐจะมีรายได้ไปจ่ายเงินเดือนข้าราชการเพิ่มขึ้น การกระทำอย่างนี้ แม้จะเกิดประโยชน์บางประการ แต่ก็เป็นการกระทำที่ขัดกับจุดหมายการบริหารประเทศและพึงที่รัฐบาลจะต้องหลีกเลี่ยงเป็นอย่างยิ่ง

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 124.

หมายในภารกิจที่พึงกระทำเมื่อได้รับเลือกตั้งแล้ว สัญญาประชาคมนี้จึงเป็นพันธกรณีที่ นายกรัฐมนตรีในระบอบประชาธิปไตยจะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดทุกประการ โดย สำนักอยู่ตลอดเวลาว่าประชาชนเป็นผู้แต่งตั้งตนเข้ามา การลืมหอดทิ้งประชาชน ย่อมจะเป็นอันตรายต่อฐานะของนายกรัฐมนตรีอย่างยิ่ง เคเล็ดลับที่จะช่วยย้ให้การบริหารของนายกรัฐมนตรี สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้ก็คือ วิธีการที่ นายกรัฐมนตรี ไม่แยกตัวเองออกมาจากความรู้สึกนึกคิดของราษฎรผู้เลือกตั้งตนเข้ามา ไม่ปิดขังตัวเองเสียจากโลกภายนอก ต้องออกไปสัมผัสกับโลกนอกสำนักงานของตนให้มากที่สุด ขณะเดียวกัน จะต้องแสวงโอกาสที่จะโอภาปราศรัยเป็นงานเป็นการ กับราษฎรอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ เพื่อติดตามศึกษาฟังความคิดเห็นของประชาชน และเพื่อให้ใกล้ชิดกับความรู้สึกนึกคิดของประชาชนโดยตลอด นายกรัฐมนตรีจำเป็นต้องใช้วิชาการตลาดเข้าช่วยสอบช่วยติดตามความรู้สึกนึกคิดของประชาชน เพื่อรับทราบในปฏิกิริยาตอบจากมวลชนที่มีต่อการกระทำของตนอยู่เป็นประจำว่างเว้นไม่ได้

ประการที่สอง พันธกรณีที่มีต่อพรรคการเมืองของตน

นายบุญชู เห็นว่าการเมืองของไทยในอนาคตจะต้องเป็นการเมืองในรูปของพรรค ตามแบบฉบับแห่งสากลนิยมประชาธิปไตยและผู้ที่จะได้รับแต่งตั้ง เป็นนายกรัฐมนตรีจะต้องมาจากพรรคที่ได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากในรัฐสภา นายกรัฐมนตรีจึงมีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับพรรคการเมืองของตน และแต่ละพรรคก็ย่อมมีระเบียบวินัยที่สมาชิกพรรคทุกคน ไม่ว่าจะดำรงตำแหน่งฝ่ายบริหารสูงต่ำเพียงใดต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ดังนั้น

"ผู้ที่พรรคคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งบริหารสูงสุด ย่อมจะต้องรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างตนกับพรรคไว้ให้ดีที่สุด อย่าให้มีช่องว่างที่เกิดขึ้นได้ ณ จุดใดจุดหนึ่งในพรรค ตั้งแต่ต่ำสุดถึงสูงสุด เพราะหากเกิดความขาดตอนจนพูดจាកันไม่รู้เรื่องขึ้นภายในพรรคแล้ว นายกรัฐมนตรีก็ไม่สามารถตั้งสมาธิดำเนินการบริหาร ใดๆ ด้วยความราบรื่น และอย่างมีประสิทธิภาพได้"¹

1 เรื่องเดียวกัน

นายบุญชู ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนข้อเสนอ
ประการที่สองของตนไว้อย่างชัดเจน

"อาจเป็นของใหม่สำหรับบ้านเรา เพราะตั้งแต่มีประชาธิปไตยแบบไทยมาจนถึงบัดนี้ นายกรัฐมนตรีจะเป็นใครมาจากไหนไม่มีใครสนใจ และบางทีก็ไม่มีใครทราบเสียด้วยซ้ำ และส่วนใหญ่ก็เป็นหุ่นอกินหาร ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีพันธกรณีกับผู้ใดทั้งนั้น ผมเห็นว่านั่นมิใช่วิธีที่ถูกต้อง พรรคการเมืองผู้ได้รับเสียงข้างมากควรจะได้รับผิดชอบในการบริหาร และสามารถควบคุมรัฐบาลของตนได้ จึงจะต้องตามครรลองประชาธิปไตยแห่งสากลนิยม" การปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกรณีประการนี้ นายกรัฐมนตรีจำเป็นต้องใช้ความรู้ด้านการจัดองค์การ และการบริหารงานบุคคล เข้าช่วยมาก เพราะปัญหาจะหมดไป หากกระบวนการบริหารภายในพรรคมีการประสานเข้าใจกันดี และงานแต่ละด้านนั้น มีความมุ่งหมายกำหนดไว้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าการบริหารด้านบุคคลก้าวหน้าไปได้ไกลถึงขั้นมีผลสร้างผู้สันทัดงานแขนงต่างๆ เพิ่มขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ด้วย"¹

ประการที่สาม สัมพันธภาพกับรัฐสภา นายบุญชู เห็นว่าการดำเนินงานของนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารนั้น จะมีความคล่องตัวเพียงใดแค่ไหนยังต้องขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพระหว่างหัวหน้ารัฐบาลกับรัฐสภาด้วย และความสัมพันธ์ในส่วนนี้ เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดที่จะต้องสร้างขึ้นให้ได้

"ผมหมายถึงสัมพันธภาพกับสมาชิกสภาทั้งมวล มิใช่เฉพาะแต่คนในพรรคใดพรรคหนึ่งเท่านั้น นายกรัฐมนตรีจะมีประสิทธิภาพในการบริหารสูงเด่นเพียงใด ถ้าขาดความสนับสนุนและเชื่อถือจากรัฐสภาเสียแล้ว จะหาประโยชน์อันใดมิได้ เพราะเมื่อขาดการสนับสนุนจากรัฐสภาแล้ว ก็หาประโยชน์อันใดมิได้ เพราะเมื่อขาดการสนับสนุนจากรัฐสภาเสียแล้ว การตราพระราชบัญญัติหรือพระราช

¹ เรื่องเดียวกัน

นายบุญชู ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนข้อเสนอ
ประการที่สองของตนไว้อย่างชัดเจน

"อาจเป็นของใหม่สำหรับบ้านเรา เพราะตั้งแต่มีประชาธิปไตยแบบไทยมาจนถึงบัดนี้ นายกรัฐมนตรีจะเป็นใครมาจากไหนไม่มีใครสนใจ และบางทีก็ไม่มีใครทราบเสียด้วยซ้ำ และส่วนใหญ่ก็เป็นหุ่นกึ่งทหาร ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีพันธกรณีกับผู้ใดทั้งนั้น ผมเห็นว่านั่นมิใช่วิธีที่ถูกต้อง พรรคการเมืองผู้ได้รับเสียงข้างมากควรจะได้รับผิดชอบในการบริหาร และสามารถควบคุมรัฐบาลของตนได้ จึงจะต้องตามครรลองประชาธิปไตยแห่งสากลนิยม" การปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกรณีประการนี้ นายกรัฐมนตรีจำเป็นต้องใช้ความรู้ด้านการจัดองค์การ และการบริหารงานบุคคล เข้าช่วยมาก เพราะปัญหาจะหมดไป หากกระบวนการบริหารภายในพรรคมีกระบวนการประสานเข้าใจกันดี และงานแต่ละด้านนั้น มีความมุ่งหมายกำหนดไว้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าการบริหารด้านบุคคลก้าวไปได้ไกลถึงขั้นมีผลสร้างผู้สันทัดงานแขนงต่างๆ เพิ่มขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ด้วย"¹

ประการที่สาม สัมพันธภาพกับรัฐสภา นายบุญชู เห็นว่าการดำเนินงานของนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารนั้น จะมีความคล่องตัวเพียงใดแค่ไหนยังต้องขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพระหว่างหัวหน้ารัฐบาลกับรัฐสภาด้วย และความสัมพันธในส่วนนี้ เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดที่จะต้องสร้างขึ้นให้ได้

"ผมหมายถึงสัมพันธภาพกับสมาชิกสภาทั้งมวล มิใช่เฉพาะแต่คนในพรรคใดพรรคหนึ่งเท่านั้น นายกรัฐมนตรีจะมีประสิทธิภาพในการบริหารสูงเด่นเพียงใด ถ้าขาดความสนับสนุนและเชื่อถือจากรัฐสภาเสียแล้ว จะหาประโยชน์อันใดมิได้ เพราะเมื่อขาดการสนับสนุนจากรัฐสภาแล้ว ก็หาประโยชน์อันใดมิได้ เพราะเมื่อขาดการสนับสนุนจากรัฐสภาเสียแล้ว การตราพระราชบัญญัติหรือพระราช

1 เรื่องเดียวกัน

กำหนด อันเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการกิจของบ้านเมือง ก็จะมีอุปสรรค ยากที่จะได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา"¹

เขาเห็นว่านายกรัฐมนตรีและรัฐสภาในอนาคต ต่างก็จะได้รับการเลือกเฟ้นโดยประชาชน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกันจะเอื้ออำนวยให้รู้ว่าการประชาชนของประเทศต้องการอะไรมีความเดือดร้อนอย่างไร และถ้านายกรัฐมนตรีสามารถสร้างความสัมพันธ์กับรัฐสภาได้ดีแล้ว นายกรัฐมนตรีก็จะสามารถปฏิบัติภาระหน้าที่ให้เกิดผลตามความประสงค์ และขจัดความเดือดร้อนของประชาชนได้"

ประการที่สี่ ศิลปในการเลือกรัฐมนตรี นายบุญชู เห็นว่าการรู้จักเลือกเฟ้นตัวบุคคล การเข้าใจแบ่งงานและมอบหมายภาระหน้าที่ให้ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นศิลปการบริหารที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยอดประการหนึ่ง

"ถ้าผู้บริหารเลือกคนไม่เป็นหรือไม่รู้จักใช้คน มอบหมายงานไม่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ หรือประสบการณ์ของผู้ได้รับมอบหมาย ก็ยากที่งานนั้นๆ จะสำเร็จตามประสงค์ ดังนั้น นายกรัฐมนตรีจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกตัวบุคคลเข้ามาร่วมเป็นรัฐมนตรีในคณะ"²

นายบุญชู ให้ความสำคัญในการเลือกบุคคลเข้าร่วมในคณะรัฐมนตรี 3 ลักษณะ ดังนี้

1) คนมีลักษณะนิสัยอ่อน - ถ้าหากนายกรัฐมนตรีเลือกเพราะถือว่าตนเองเป็นผู้นำเข้มแข็ง ก็จะเข้าลักษณะรวบอำนาจ คือถือเอาแต่ความคิดเห็นของตนคนเดียว ซึ่งย่อมจะพลาดพลั้งในการบริหารหรือดำเนินงานได้

1 เรื่องเดียวกัน.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 128.

2) คนที่ถูกทาบถามและได้รับการขอร้อง - นายบุญชูเห็นว่า "เลือกแบบนี้ย่อมจะพัง ไม่ช้าก็เร็ว เพราะคนเลือกเข้าโดยวิธีนี้ไม่เคยรู้อุดมการณ์ร่วมกันเลย และย่อมปฏิบัติงานให้สำเร็จร่วมทิศทางเดียวกันไม่ได้อย่างแน่นอน"¹

3) บุคคลที่มีลักษณะเข้มแข็ง นายบุญชูเห็นบุคคลเช่นนี้จึงควรเลือก เพราะจะมีทั้งสติปัญญาและประสบการณ์ดี ชื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ และเอาจริงเอาจังในการปฏิบัติภารกิจด้วยและเมื่อเลือกแล้ว ตัวนายกรัฐมนตรีเอง ก็ต้องมีบุคคลิกภาพอันแกร่งกร้าวท้าวดาวย พร้อมจะเป็นผู้นำของบุคคลเหล่านั้นด้วย

ประการที่ห้า สมรรถนะของนายกรัฐมนตรี นายบุญชูเห็นว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการบริหารงานให้บรรลุสู่ความสำเร็จ คือ

"สมรรถนะของตัวนายกรัฐมนตรี กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีจะต้องรู้แจ้งแทงตลอด ในแนวทางดำเนินงานให้สำเร็จตรงตามอุดมการณ์ สมผลที่ตั้งไว้เป็นจุดหมาย และสัญญาที่มีอยู่กับประชาชนว่าจะแบ่ง เป็นชั้นเป็นตอนอย่างไรตลอดจนความคิดอ่านและค่านิยมของตัวนายกรัฐมนตรีเอง ซึ่งก็เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการที่จะทำให้งานบริหารสำเร็จหรือล้มเหลว เป็นต้น องค์คุณนี้ ผู้เป็นนายกรัฐมนตรีจะขาดเสียมิได้เพราะการเข้าดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายบริหารนั้น เสมือนยินยอมเข้ามาแบกภูเขาค้ำหลังไว้บนอก แม้จะเป็นเรื่องยาก แต่ก็ต้องพร้อมที่จะแบกพร้อมที่จะผจญด้วยความมั่นใจ ไม่เพียงแสดงความอ่อนแอใดๆ ให้ปรากฏเป็นอันขาด"²

1 เรื่องเดียวกัน.

2 เรื่องเดียวกัน.

(4) การปรับปรุงระบบราชการ

นอกจากนี้บุษยู ยังได้เสนอแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบราชการซึ่งเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศของนายกรัฐมนตรี ดังนี้

- 1) ลดขนาดการบริหารของหน่วยงานแต่ละหน่วยงาน ทั้งนี้ เพื่อลดจำนวนคน ลดค่าใช้จ่ายและลดความอึดอัด ยึดขาด
- 2) ลดตัวบทกฎหมายที่มีอยู่มากมายเกินความจำเป็น รวมทั้งตัดระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ภายในวงการบริหารราชการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์จะป้องกันการปฏิบัติมิชอบ แต่ได้กลับกลายเป็นช่องทางให้เกิดการหาเศษหาเลยเป็นโอกาสให้ข้าราชการเบียดบังรายได้ของรัฐ และทุจริตประชาชนได้
- 3) ปรับระดับค่าจ้างใหม่ ให้อยู่ในลักษณะที่ข้าราชการสามารถทรงตัวอยู่ได้อย่างสมเกียรติ นอกจากค่าจ้าง จะต้องขยายสวัสดิการให้สมบูรณ์ เพื่อจะได้เกิดความมั่นใจในอนาคต มีความภาคภูมิใจและมุ่งปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
- 4) กระจายอำนาจและคนซึ่งเหลือจากการลดขนาดลง ในหน่วยส่วนกลางออกไปสู่ท้องที่ ตั้งแต่จังหวัดลงไปถึงตำบล เพื่อให้กำลังงานในท้องที่มีบริบูรณ์ รวมทั้งทำให้ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งด้วยความใกล้ชิด ก็จะลดความเป็นเจ้าขุนมูลนายลงได้ และยิ่งเมื่อจะต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชา โดยองค์การบริหารท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนด้วยแล้ว ความรู้สึกที่จะต้องเปลี่ยนท่าทีจากการทำตัวเป็นเจ้าใหญ่ นายโต มาเป็นผู้รับใช้ประชาชน ก็จะมีมากขึ้น
- 5) เปลี่ยนระบบการจัดหางบประมาณรายจ่ายและการบริหารเงินงบประมาณ ซึ่งขณะนี้ตกเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ในส่วนกลาง ให้เป็นอำนาจและการริเริ่มขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่ระดับตำบลขึ้นมาถึงจังหวัด ทั้งนี้ เพื่อให้การกระจายอำนาจมีผลสมบูรณ์ และประสิทธิภาพในการบริหารเงินงบประมาณจะได้เพิ่มขึ้นด้วย

6) การจัดทำแผนปฏิบัติการด้านพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ทำร่วมกับภาคเอกชน โดยมอบให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในผลสำเร็จของแผนงาน ไม้ใช้ทำและสั่งการโดยข้าราชการอย่างอิสระและเป็นไปโดยอัตโนมัติ แต่ขาดความรับผิดชอบต่อผลสำเร็จอย่างที่ผ่านมาแล้ว

ท้ายสุด นายบุญชูสรุปว่าแนวทางและวิธีดำเนินงานแก้ไขระบบเศรษฐกิจและสังคมนั้น เขาได้กำหนดให้ดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการปกครอง เพื่อให้ประเทศสามารถบรรลุสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ด้วย คือประชาชนทั่วทุกท้องถิ่นตั้งแต่ระดับตำบลขึ้นไปจะมีองค์การการปกครองที่ประกอบด้วยบุคคลซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งสิ้น การสร้างฐานประชาธิปไตยในรูปนี้จะทำให้ประชาชนได้สัมผัสกับรสชาติ และซาบซึ้งในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย จนเข้าใจและรู้จักวางแผนสิทธิในการเลือกตั้งผู้แทนของตน ไม่ยอมให้มีการทำลายสิทธิ หรือซื้อหา และจ้างวานการใช้สิทธิอย่างที่ปรากฏให้เห็นตาตาอยู่ทั่วไปในปัจจุบันต่อไปอีก "ผมแน่ใจว่า เมื่อใดที่ประชาชนในระดับหมู่บ้านเริ่มซาบซึ้งในคุณค่าของการใช้สิทธิเลือกผู้ปกครองของตนเองดีแล้ว เมื่อนั้นระบอบประชาธิปไตยจะเป็นระบบที่สามารถนำมาซึ่งรัฐบาลที่มีเสถียรภาพ มีนโยบายที่จะแก้ไขภาวการณ์ของบ้านเมืองให้สอดคล้องตรงตามความต้องการของประชาชนได้ ยิ่งเดียวกับประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งหลายและจะไม่ล้มลุกคลุกคลานอย่างที่เป็นอย่างอยู่ในบ้านเรา นับตั้งแต่ได้มีการบังคับให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรกเป็นต้นมาจนถึงทุกวันนี้"

บทสรุป

จากที่นำเสนอมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า สำหรับปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยนั้น นายบุญชู โรจนเสถียร ได้มองด้วยสายตาของ "นัก-เศรษฐกิจ" มองการเมือง ซึ่งภาพของการเมือง-เศรษฐกิจในสายตาของนายบุญชู นั้น สภาพของสังคมไทยจะต้อง "ก้าวหน้า" สู่ระบบสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น

ดังนั้นในฐานะที่มีประสบการณ์ภาคธุรกิจเอกชน ที่เคยประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดจากการทำงานเป็นหมู่คณะ และยึดหลักประสิทธิภาพ (Efficiency) ของผลงานนี้เอง จึงเห็นได้ว่าข้อเสนอแนวคิดต่างๆ รวมทั้งนโยบายและโครงการที่ นายบุญชู เสนอให้แก่ไขระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจ ยึดหลักการ "ประสิทธิภาพ" ที่ยืนบนพื้นฐานระบอบประชาธิปไตยทั้งสิ้น

นอกจากหลักประสิทธิภาพดังกล่าวแล้ว ประการหนึ่ง สำหรับความคิดต่อระบบการเมืองก็คือ ความมุ่งหวังในความมีเสถียรภาพทางการเมืองที่ต่อเนื่อง (Stability) และแนวความคิดต่างๆ นั้น ทุกประการจักต้องมีนโยบายแนวคิดที่ชัดเจน อันสามารถนำมาเผยแพร่สู่ประชาชนและสามารถปฏิบัติได้ด้วย สำหรับตัวประชาชนดังกล่าวก็ต้องมุ่งลงในระดับประชาชนที่มีวิถีชีวิตในระดับล่างของสังคมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองตนเองในระดับสภาตำบลเพราะจะทำให้สามารถสร้างวิถีชีวิตและความสำนึกในระบบ แนวคิด นโยบายและโครงการปฏิบัติการต่างๆ ได้ จากระดับพื้นฐานของสังคมไทย

ประการสุดท้าย นายบุญชู หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ระบบพรรคการเมืองและตัวผู้นำตามระบอบประชาธิปไตย จะสามารถตอบสนองแนวความคิด นโยบาย และการปฏิบัติตามความคิดของตนไปเผยแพร่ในระดับประชาชน ให้มีความเห็นร่วมเพื่อการขอความสนับสนุนในแนวความคิด และในอีกทางหนึ่งพรรคการเมืองนั้น หากได้รับการสนับสนุนและเห็นชอบด้วยจากประชาชนในนโยบายดังกล่าว ประชาชนก็จะพา

กันเลือกตั้งสมาชิกพรรคให้มากเพื่อให้สามารถจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาในนโยบายนั้นมาปฏิบัติได้

อาจจะกล่าวได้ว่า ความเชื่อในลัทธิการเมืองที่นายบุญชูยอมรับสำหรับสังคมไทยนั้น จริงๆ แล้วเขาไม่ได้ผูกขาดอยู่กับแนวคิดทางทฤษฎีการเมือง และเศรษฐกิจสำนักหนึ่งสำนักใด โดยไม่ลืมหืมตา หากแต่เขาให้ความสนใจ ลัทธิเศรษฐกิจและการเมือง เพียงเพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของประเทศเท่านั้น เพราะเป้าหมายสูงสุดของนายบุญชูคือความอยู่ดีกินดีของประชาชน บทความเรื่อง "ลัทธิที่นั้สำคัญไฉน" ของนายบุญชูตอนหนึ่งว่า

"ตัวผมเองมิได้หลงในลัทธิใดๆ ที่ได้บัญญัติกันขึ้นมาหลายอย่างในโลกนี้ เพราะผมรู้ว่าตัวเองเป็นคนธรรมดาที่มีความต้องการอย่างชาวบ้านทั่วไปเท่านั้นเอง ผมเข้าใจว่า โดยธรรมชาติแล้วคนไทยมีคุณลักษณะทางประนีประนอมอยู่ในสายเลือด ฉะนั้น เราจึงไม่ขัดแย้ง ไม่เป็นอริอาฆาตถึงกับเขาเป็นเขาตายกัน ผมคิดว่ายังงี้ๆ คนไทยก็พูดกันได้ง่ายกว่าชาติอื่น ถ้าคนไทยหันเข้าร่วมมือกันเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของชาติแล้ว ผมเชื่อว่าเราสามารถจะนำชาติเราให้เจริญรุ่งเรืองได้ โดยไม่จำเป็นต้องยึดถือรูปแบบของลัทธิใดเลย ไม่ว่าจะ เป็นทุนนิยมหรือสังคมนิยม เราไม่ควรจะต้องผูกตัวเองเราไว้กับลัทธิเหล่านั้นอย่างเมามาย ถ้าเราจะต้องมีอะไรยึดถือก็ให้ยึดแต่เพียง "ไทยนิยม" เท่านั้นก็พอแล้ว"¹

---

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 272-273.